

Schadeverhaal na een strafbaar feit via de kantonrechter

Een verkennend dossieronderzoek

Dr. R.S.B. Kool

Mr. M.R. Hebly

Drs. D.P. van Uhm

L. Orvini LLB

C.R.R. Loeve LLB

Prof. mr. I. Giesen

Ten verzoeken van:

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum

Ministerie van Veiligheid en Justitie (projectnr. 2354)

© WODC 2014

Woord vooraf

Dit onderzoek betreft een dossieronderzoek naar het gebruik van de procedure bij de kantonrechter voor schadeverhaal door slachtoffers van strafbare feiten. Hoewel het hier slechts gaat om een verkenning van het aantal dossiers dat in de specifieke zaaks categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' wordt geboekt, dragen de resultaten niettemin bij aan het inzicht in het algemene gebruik van deze 'verhaalsroute' en in de toegankelijkheid van het civiele recht voor de slachtoffers van delicten.

Reeds vanaf de start van het onderzoek hebben de onderzoekers dankbaar gebruik mogen maken van de hulp van velen. Dank komt toe aan de leden van de begeleidingscommissie – Louis Visscher, Annemarie ten Boom, Tasnim van den Hoogen, Alex Sas en Roland Eshuis – voor hun waardevolle meedenken over de opzet van het onderzoek en voor het geduld en de flexibiliteit die zij daarbij hebben getoond. Ook gaat onze dank uit naar de medewerking vanuit de Raad voor de rechtspraak door Suzan Verberk, Bart Diephuis en Samantha Anroedh. Wij hebben dankbaar gebruik mogen maken van de hulp en gastvrijheid van Anton Beugelink en John Mertens van de Rechtbank Rotterdam en Ans Kamp-Kruger van de Rechtbank Gelderland, locatie Zutphen. Dank gaat ook uit naar Marion den Hartog (Rechtbank Gelderland, locatie Zutphen) en Nancy van Spronssen (Rechtbank Zeeland-West-Brabant, locatie Middelburg), die ons van aanvullende inzichten in het registratiesysteem van de rechtbanken voorzagen.

Utrecht, mei 2014

De onderzoekers

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding.....	5
1.1 Aanleiding en context	5
1.2 Probleemstelling en onderzoeksvragen	9
1.3 Opzet van het onderzoek en van dit rapport.....	12
2. De kantonrechter als route voor civiel schadeverhaal	13
2.1 Inleiding	13
2.2 De juridische routekaart voor schadeverhaal na een strafbaar feit.....	13
2.3 Toepassing van het civiele (proces)recht.....	14
2.4 Aspecten van de procedure bij de kantonrechter.....	17
2.5 Conclusie	19
3. Zaakstypering in het systeem van de rechtbanken.....	20
3.1 Inleiding	20
3.2 Zaakstypering en 'doortypering' op verschillende niveaus	20
3.3 Het belang van zaakstypering.....	21
3.4 Conclusie	22
4. Dossieronderzoek: verantwoording en resultaten	24
4.1 Inleiding	24
4.2 Methodologische verantwoording	24
4.3 Resultaat: 0,26% relevante zaken	28
4.4 Wat bevindt zich in 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht'?29	
5. Conclusie.....	32
Summary	34
Literatuur.....	36
Bijlage 1: Samenstelling van de begeleidingscommissie	40
Bijlage 2: Zaaksbeschrijving relevante zaak	41
Bijlage 3: Variabelenlijst	43
Bijlage 4: Overzicht categorieën bij zaaksregistratie	50

Samenvatting

Dit onderzoek betreft de vraag naar de mate waarin slachtoffers van strafbare feiten van de mogelijkheid gebruik maken om hun schade bij de kantonrechter te verhalen. Dit onderzoek kan worden gezien als een vervolgonderzoek op het onderzoek van Schrama en Geurts (2012) naar civiel schadeverhaal bij de civiele rechter en het onderzoek van Van Dongen e.a. (2013) naar de ervaringen van slachtoffers met het verhalen van hun schade. De positie van het slachtoffer heeft de laatste decennia veel aandacht gekregen. In het strafproces zijn in de afgelopen jaren diverse maatregelen genomen om de positie van slachtoffers te verbeteren; thans is de vraag actueel wat de rol is van het civiele recht voor deze slachtoffers.

Het onderhavige onderzoek is een *verkennend onderzoek* naar het gebruik van de kantonprocedure als specifieke 'route' voor schadeverhaal na een strafbaar feit. Bij de aanvang van het onderzoek was het vermoeden dat slachtoffers van strafbare feiten slechts weinig gebruik maken van de kantonprocedure. Aanwijzingen daarvoor kunnen worden gevonden in het lage aantal zaken dat werd geregistreerd binnen de voor de hand liggende categorieën ('diefstal/fraude', 'in het verkeer', 'letsel overige' en 'zaaksbeschadiging overige'). Daartegenover staat een omvangrijke 'restcategorie' van kantonzaken geregistreerd onder de noemer 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' (70.000 per jaar). Niet uitgesloten was dat een substantieel deel van deze zaken civiel schadeverhaal na een strafbaar feit betreft. Om duidelijkheid te krijgen over deze vraag is dossieronderzoek verricht binnen deze omvangrijke (rest)categorie. De centrale onderzoeksvraag luidt dan ook: Hoeveel procent van de kantonprocedures die na 1 juli 2011 zijn getypeerd als 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' betref *naar schatting* een vordering tot schadevergoeding naar aanleiding van een strafbaar feit?

Om de centrale vraag te kunnen beantwoorden, is dossieronderzoek uitgevoerd over 392 dossiers in de zaakscategorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' bij de kantonsectoren in Rotterdam (n=195), Dordrecht (n=100) en Zutphen (n=97). Vertrekkend vanuit het vermoeden dat de kantonprocedure een weinig gebruikte route is om schadeverhaal na een strafbaar feit te verkrijgen, in samenhang met de omvang van de steekproef (n=400), was de gedachte dat de kans op treffers zou worden vergroot door het dossieronderzoek te concentreren. Gekozen is voor de drie kantons die binnen de steekproefperiode het grootste aantal registraties hebben. Bijkomend gegeven was dat zowel Rotterdam als Dordrecht als meer consequent registrerend kanton bekend staan.

Bij het dossieronderzoek is slechts één zaak aangetroffen die betrekking heeft op schadeverhaal naar aanleiding van een strafbaar feit. Het antwoord op de centrale vraag is dat uit ons verkennende dossieronderzoek kan worden

geconcludeerd dat het percentage relevante zaken binnen de categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' met een waarschijnlijkheid van 95 procent tussen de 0 en 26 procent ligt. Opgemerkt moet worden dat de aangetroffen zaak echter geen stereotiep geval van civiel schadeverhaal als gevolg van een strafbaar feit is (een politieambtenaar die in de rechtmatige uitoefening van zijn functie schade heeft geleden en conform beleidsregels zijn schade verhaalt op de dader).

Dit onderzoek heeft, bij wijze van bijvangst, tevens globaal in kaart gebracht welke zaken zich dan wel in de restcategorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' bevinden. De meeste zaken zien op geldvorderingen van rechtspersonen die hun grondslag vinden in verschillende soorten overeenkomsten: zorgverzekeringen (20,4%), telefoonabonnementen (16,5%), drinkwater (15,0%) en digitale tv, internet en telefonie (14,5%). De eisende partij werd in de meeste zaken vertegenwoordigd door een deurwaarder (93,7%) en de uitspraak is veelal gedaan bij verstek (83,6%). In bijna alle zaken (99,2%) is de vordering (gedeeltelijk) toegewezen. Geconcludeerd kan worden dat de zaken die zich in de restcategorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' bevinden in de regel bij verstek worden toegewezen en zijn aangebracht door relatief grote ondernemingen die een (vaste) deurwaarder in de arm hebben genomen.

Uit deze bevindingen kan de conclusie worden getrokken dat slachtoffers van strafbare feiten slechts in zeer geringe mate gebruik maken van de procedure bij de kantonrechter. Het lijkt dus weinig zinvol om uitgebreider onderzoek te doen naar het gebruik van de kantonprocedure als verhaalroute voor schade als gevolg van strafbare feiten. De vraag waarom deze verhaalroute door deze slachtoffers slechts in geringe mate wordt gevolgd, leent zich voor nader onderzoek.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en context

Wanneer het gaat om de behoefte van slachtoffers van strafbare feiten om de door hen geleden schade op de dader te verhalen, wordt gesproken van een voor hen complex en moeilijk te overzien terrein dat om vereenvoudiging vraagt.¹ De slachtoffers zijn in veel gevallen, en steeds in laatste instantie, aangewezen op de rechter. Zij kunnen als benadeelde partij in het strafgeding hun vordering aan de strafrechter voorleggen, of als eisende partij aan de burgerlijke rechter wanneer zij een civiele procedure tegen de dader initiëren; in beide gevallen gaat het om een vordering tot schadevergoeding op grond van onrechtmatige daad (art. 6:162 BW).

Verbeteringen in de positie van het slachtoffer binnen het strafproces

Binnen het strafproces hebben slachtoffers van strafbare feiten en hun nabestaanden in de afgelopen decennia een steeds sterkere positie gekregen, mede onder invloed van internationale ontwikkelingen. Men kan deze versterking herkennen in de verschillende maatregelen die recent zijn doorgevoerd. Met de Wet Terwee is ten aanzien van de strafrechtelijke procedure een aantal belangrijke voorzieningen getroffen, waaronder de uitbreiding van de mogelijkheid om een civiele vordering tot schadevergoeding te voegen via een voegingsformulier, het schrappen van het maximumbedrag waarvoor een vordering kon worden ingediend, en de introductie van de schadevergoedingsmaatregel en inning daarvan door het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB).² Daarnaast werd in 2005 het spreekrecht voor slachtoffers ter terechtzitting ingevoerd, welk recht in 2010 deel is gaan uitmaken van een wettelijke catalogus van slachtofferrechten.³

Deze wettelijke catalogus beoogt de positie van slachtoffers als procesdeelnemer te reguleren door toekenning van enkele participatoire rechten. Zo hebben slachtoffers het recht stukken aan het procesdossier toe te voegen, is de inzage in het procesdossier wettelijk geregeld en hebben slachtoffers recht op informatie over het verloop en de afloop van de strafprocedure en de invrijheidstelling van de veroordeelde.⁴ Daarnaast hebben het slachtoffer en nabestaanden het recht om zich te 'doen bijstaan' en ter terechtzitting te 'doen vertegenwoordigen door een advocaat' (art. 51c en 51d Sv), al dan niet met

¹ Ministerie van Veiligheid en Justitie 2013, p. 24.

² Wet van 23 december 1992, *Stb.* 1993, 29, tot aanvulling van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering, de Wet voorlopige regeling schadefonds geweldsmisdrijven en andere wetten met voorzieningen ten behoeve van slachtoffers van strafbare feiten.

³ Wet van 17 december 2009, *Stb.* 2010, 1, tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces. Het spreekrecht werd onlangs verruimd; Wet van 12 juli 2012 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter uitbreiding van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces, *Stb.* 345.

⁴ Candido e.a. 2013, p. 8.

gesubsidieerde rechtsbijstand (art. 44 lid 1 en lid 4 Wet op de Rechtsbijstand).⁵ Het (voorlopige) sluitstuk van deze participatoire rechten vormt het onlangs ter advisering aan de Raad van State gezonden wetsvoorstel strekkende tot verdere uitbreiding van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden. Het wetsvoorstel beoogt de invoering van een adviesrecht, betrekking hebbende op de beantwoording van de vragen besloten liggende in artikel 350 Sv (bewijs, kwalificatie en straftoemeting).⁶ Deze nationale ontwikkelingen moeten worden begrepen tegen de achtergrond van Europese regelgeving, neergelegd in het Kaderbesluit van 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure⁷ en de opvolgende Richtlijn tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten van slachtoffers.⁸

Toegespitst op de kwestie van schadevergoeding is de verruiming van het ontvankelijkheidscriterium voor de vordering van de benadeelde partij relevant: niet het eenvoudscriterium, maar de vraag of de vordering geen onevenredige belasting van het strafgeding oplevert, is de nieuwe maatstaf.⁹ Daarnaast is een voorschotregeling voor slachtoffers van gewelds- en zedendelicten geïntroduceerd (art. 36f lid 7 Sr): als de veroordeelde niet of niet volledig aan zijn verplichting uit hoofde van de schadevergoedingsmaatregel heeft voldaan binnen acht maanden nadat deze onherroepelijk is geworden, dan schiet de Staat het resterende deel voor. Per 1 januari 2014 bestaat bovendien voor de Staat de mogelijkheid om ten behoeve van het slachtoffer conservatoir beslag te leggen op het vermogen van de verdachte van een misdrijf waarvoor een geldboete van de vierde categorie of hoger kan worden opgelegd.¹⁰

Binnen de strafrechtsketen vormen de geschetste ontwikkelingen de neerslag van beleid dat is gebaseerd op 'slachtofferemancipatie' en de toenemende wens om het strafproces niet alleen maar in te richten op de materiële waarheidsvinding, maar ook op herstel via schadevergoeding.¹¹ Hoewel deze

⁵ Wet van 17 december 2009, *Stb.* 2010, 1, tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces.

⁶ Wetsontwerp Wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces en wijziging van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter uitbreiding van de mogelijkheid van uitkering aan nabestaande; op het moment van schrijven is dit ontwerp ter advisering aan de Raad van State gezonden.

⁷ Kaderbesluit van de Raad van 15 maart 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure (2001/220/JBZ), *PbEU* 2001, L 82/1.

⁸ Richtlijn 2012/29/EU van het Europese Parlement en de Raad tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten van 25 oktober 2012, *PbEU* 2012, L 315/57.

⁹ Zie voor een inventarisatie van de daadwerkelijke 'verruiming' Ten Brinke e.a. 2014.

¹⁰ Wet van 26 juni 2013 tot aanpassing van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Uitvoeringswet Internationaal Strafhof in verband met de introductie van de mogelijkheid conservatoir beslag te leggen op het vermogen van de verdachte ten behoeve van het slachtoffer, *Stb.* 2013, 278; nader hierover Gijselaar & Meijer 2014.

¹¹ Een aanzet voor de door de wetgever ingezette herziening van de strafprocessuele positie van het slachtoffer ligt in de voorstellen geformuleerd in het onder leiding van Groenhuijsen & Knigge uitgevoerde onderzoeksproject *Strafvordering 2001*. Zie in dit verband: Groenhuijsen & Kwakman, 2002. Voor een recent overzicht van de stand van zaken met betrekking tot slachtofferrechten, zie Candido e.a. 2013, p. 8-12.

ontwikkelingen in de literatuur niet onomstreden zijn, sluiten ze aan op ontwikkelingen elders en geven ze blijk van convergentie van het civiele aansprakelijkheidsrecht en het straf(proces)recht.¹²

De rol van het civiele (proces)recht voor slachtoffers van strafbare feiten

Naast de hiervoor genoemde ontwikkelingen met betrekking tot het strafproces, gaat sinds kort de aandacht uit naar de vraag wat het civiele (proces)recht betekent of kan betekenen voor het herstel van slachtoffers van misdrijven in zaken met een bekende dader. Waar slachtoffers schade lijden en deze vergoed willen zien, zou men immers vanuit traditioneel juridisch oogpunt kunnen stellen dat een dergelijke vordering tot schadevergoeding nog altijd een kwestie van civiel aansprakelijkheidsrecht is, en de civiele procedure een daadwerkelijke mogelijkheid tot verhaal moet kunnen bieden. Bijzondere voorzieningen voor slachtoffers van misdrijven kan men hier echter (nog) niet aanwijzen.

Tot 2012 is er in Nederland nauwelijks wetenschappelijk onderzoek verricht naar slachtoffers van strafbare feiten die *specifiek* via een civiele procedure hun schade vergoed proberen te krijgen van de dader.¹³ Indien de procedure weinig wordt gebruikt dan rijst de vraag waarom dit zo is en of het wenselijk is om de civiele verhaalroute toegankelijker te maken voor slachtoffers van strafbare feiten. Schrama en Geurts inventariseerden in 2012 voor het eerst het gebruik van de civiele procedure door slachtoffers van strafbare feiten en brengen daartoe de 'juridische routekaart' voor schadeverhaal in kaart.¹⁴ Uit hun bevindingen blijkt dat bij de sector civiel van de Nederlandse rechtbanken zelden wordt geprocedeerd door slachtoffers van strafbare feiten: naar schatting werden er in 2010 483 zaken afgedaan waarin een slachtoffer van een delict schadevergoeding vorderde van de dader, terwijl in datzelfde jaar in elk geval ruim 4.500 door slachtoffers ingediende schadevorderingen schipbreuk leden bij de strafrechter wegens niet-ontvankelijkheid.¹⁵ Bovendien bestond die groep van 483 eisers in een civiele procedure voor driekwart uit rechtspersonen. Geconcludeerd wordt dat natuurlijke personen die slachtoffer worden van een misdrijf waarvan de dader bekend is, slechts in geringe mate hun schade (kunnen) verhalen via de civiele procedure.

Op basis van interviews met professionals wordt door Schrama en Geurts een aantal knelpunten gesignaleerd, die mogelijk verklaren waarom deze route weinig wordt benut. Genoemd worden de hoge kosten voor de procedure en de lange duur ervan. Slachtoffers zouden volgens professionals te weinig kennis hebben van hun rechtspositie (onder meer door een gebrek aan deskundige rechtsbijstand), zij zouden stuiten op bewijsproblemen, de emotionele belasting

¹² Zie onder andere: Hol & Stolker 1995 en Dyson 2013.

¹³ Schrama & Geurts 2012, p. 20.

¹⁴ Schrama & Geurts 2012, p. 27-72.

¹⁵ Schrama & Geurts 2012, p. 45-46 en 112. We spreken gemakshalve van 'dader', maar feitelijk hoeft die status (nog) niet in rechte te zijn vastgesteld en zou dienen te worden gesproken van verdachte of dader.

(door de confrontatie met de dader en de angst voor represailles) kan groot zijn, en de dader zou uiteindelijk mogelijk onvoldoende verhaal kunnen bieden.¹⁶ In 2013 wordt dit beeld bevestigd door verkennend onderzoek van Van Dongen e.a. op basis van interviews met slachtoffers die vergeefs hebben getracht schadevergoeding te verkrijgen via het strafrecht. Voor deze groep slachtoffers lijkt het na de voor hen teleurstellende uitkomst van het strafrechtelijk geding een brug te ver te zijn – of vanuit hun oogpunt zelfs onbegrijpelijk – om na de veelal langdurende strafprocedure, op eigen initiatief en eigen risico, alsnog een civiele procedure te (moeten) voeren.¹⁷ Slachtoffers geven aan de civiele procedure als een *last resort* te zien, met ernstige obstakels en weinig perspectief op daadwerkelijk verhaal, en geven aan de gebeurtenissen na verloop van tijd achter zich te willen laten.

Het kwantitatieve onderzoek van Schrama en Geurts naar het gebruik van de civiele procedure door slachtoffers van strafbare feiten is beperkt tot zaken die zijn voorgelegd aan de sector civiel van de rechtbanken. Zij gaan niet in op de vraag in hoeverre deze slachtoffers zich tot de kantonrechter wenden, maar een aanzienlijk deel van deze zaken zou niettemin door de kantonrechter behandeld kunnen worden aangezien de competentiegrens van de kantonrechter per 1 juli 2011 is verhoogd van 5.000 naar 25.000 euro (art. 93 Rv).¹⁸ Het bleek dat ongeveer 61% van de civiele procedures waarin het schadeverhaal na een strafbaar feit werd gevorderd een financieel belang had onder de nieuwe competentiegrens van 25.000 euro.¹⁹ Omdat de registratie van kantonzaken in het systeem van de Raad voor de rechtspraak vaak onvolledig is en het opsporen van dossiers van relevante kantonzaken tijdrovend is, is het schadeverhaal na een strafbaar feit bij de kantonrechter destijds niet meegenomen in het onderzoek van Schrama en Geurts.²⁰

Gegeven het feit dat de kantonprocedure algemeen wordt beschouwd als laagdrempelig, en de kantonrechter per 1 juli 2011 bevoegd is te oordelen over substantiële vorderingen, is de vraag naar het daadwerkelijke gebruik van deze route op zichzelf al relevant. Er is echter nog een reden om deze route tot schadeverhaal te verkennen: het voornemen om het schadeverhaal via de kantonprocedure te herinrichten tot één ketenproces.²¹ Gedacht wordt aan de invoering van een 'klapluikconstructie': een systeem waarbij de strafrechter een bepaalde vordering zelf door kan zetten naar een versnelde en kosteloze behandeling bij de civiele rechter of kantonrechter.²² Vanuit de Raad voor de

¹⁶ Schrama & Geurts 2012, p. 111-124.

¹⁷ Van Dongen e.a. 2013, p. 42 en Van Dongen e.a. 2014, p. 5-7.

¹⁸ Evaluatiewet modernisering rechterlijke organisatie, *Stb.* 2011, 255.

¹⁹ Schrama & Geurts 2012, p. 87-88. Benadrukt moet worden dat de gevorderde bedragen in dat onderzoek sterk uiteen bleken te lopen. De mediaan van de bedragen is 13.200 euro; uit de vijfgetallensamenvatting blijkt dat ongeveer de helft van de slachtoffers tussen de 7.500 en 32.500 euro aan schadevergoeding heeft gevorderd van de gedaagde.

²⁰ Schrama & Geurts 2012, p. 75-76.

²¹ *Kamerstukken II* 2012/2013, 33 552, nr. 2, p. 6.

²² Van den Emster 2012. Eerder werd dit onderwerp bediscussieerd tijdens de behandeling van de Wet VPS (*Kamerstukken II* 2005/2006, 30143, nr. 7, p. 10; en nr. 8, p. 14-15). En werd al door

rechtspraak is de verwachting uitgesproken dat deze constructie aan veel gevallen van niet-ontvankelijkverklaring tegemoet zou kunnen komen.²³

1.2 Probleemstelling en onderzoeksvragen

In het licht van de hierboven geschetste ontwikkelingen wordt de vraag in hoeverre de kantonprocedure reeds wordt benut, en voor de vorderingen van slachtoffers van strafbare feiten 'geschikt' is, in toenemende mate relevant. Het onderhavige (verkennde) onderzoek beoogt in dat kader bij te dragen aan inzicht in het aantal relevante zaken dat aan de kantonrechter wordt voorgelegd.

Op grond van het systeem van registratie van de Raad voor de rechtspraak (zie hierover uitgebreider hoofdstuk 3) kan bij voorbaat voorzichtig de conclusie worden getrokken dat in de meer specifieke zaaks categorieën waarin men zou verwachten dat zaken over schadeverhaal na een strafbaar feit geboekt worden, relatief weinig zaken worden geplaatst. Het gaat in totaal om maximaal 1.100 zaken in het jaar 2012 die vallen onder de categorie 'Verbintenissenrecht, onrechtmatige daad' en vervolgens zijn onderverdeeld in de categorieën 'onrechtmatige daad diefstal/fraude', 'onrechtmatige daad in het verkeer', 'onrechtmatige daad letsel overige' en 'onrechtmatige daad zaaksbeschadiging overige' (zie Tabel 1). Hierbij dient nog te worden opgemerkt dat deze zaken (lang) niet allemaal strafbare feiten, althans strafbare feiten die in de strafrechtelijke keten terecht zijn gekomen, hoeven te betreffen maar in de bredere categorie 'onrechtmatige daad' vallen.²⁴ Dat lijkt er dus op te wijzen dat slachtoffers van delicten de kantonprocedure niet (optimaal) weten te gebruiken.

het kamerlid Heerts een motie ingediend met een soortgelijke strekking (*Kamerstukken II* 2005/2006, 30143, nr. 20). Deze motie werd later ingetrokken nadat de minister een onderzoek voorstelde. Zie verslag van het wetgevingsoverleg, *Kamerstukken II* 2008/2009, 30143, nr. 28, p. 8 en p. 25-26). Kritisch: Van der Aa & Groenhuijsen 2012.

²³ Overigens lijkt de Raad voor de rechtspraak deze gedachte nog steeds te onderschrijven getuige de notitie van de huidige voorzitter F.C. Bakker van 27 februari 2014, geschreven ten behoeve van het rondetafelgesprek van de Vaste Kamercommissie inzake de wenselijkheid van de invoering van het adviesrecht voor slachtoffers en nabestaanden (gehouden op 5 maart 2014).

²⁴ Zie Schrama & Geurts 2012, p. 76-77. In noot 180 worden voor de specifieke zaaks categorieën de volgende percentages genoemd: 82% diefstal/fraude; 1% verkeer; 14% overig letsel; 3% zaaksbeschadiging overig.

Tabel 1: Zaakstyperingen toegekend in 2012²⁵

Typering	dagvaarding	692.212
	dagvaarding inzake overige	18.775
	dagvaarding inzake verbintenissenrecht	7
	dagvaarding inzake verbintenissenrecht onrechtmatige daad	217
	dagvaarding inzake verbintenissenrecht onrechtmatige daad diefstal/fraude	233
	dagvaarding inzake verbintenissenrecht onrechtmatige daad in het verkeer	359
	dagvaarding inzake verbintenissenrecht onrechtmatige daad letsel overige	69
	dagvaarding inzake verbintenissenrecht onrechtmatige daad overige onrechtmatige daad	380
	dagvaarding inzake verbintenissenrecht onrechtmatige daad zaaksbeschadiging overige	231
	dagvaarding inzake verbintenissenrecht overige verbintenissenrecht	72.316
Totaal		214.838

Bron: registratiegegevens rechtbanken, bewerkt door het WODC

Tegenover het lage aantal relevante zaken die worden geplaatst in de voor de hand liggende zaaks categorieën, ziet men in het registratiesysteem van de Raad voor de rechtspraak dat aan een grote hoeveelheid zaken de zaakstypering 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' wordt toegekend, namelijk 70.000 per jaar. De vraag is of zich in deze omvangrijke restcategorie wellicht

²⁵ Voor nadere toelichting zie bijlage 4.

een relevante hoeveelheid zaken bevindt waarin het gaat om schadeverhaal na een strafbaar feit. Met andere woorden: zitten in deze grote restcategorie relevante zaken verborgen? Vanwege het gebrek aan inzicht in wat zich onder die noemer 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' bevindt, spitst het onderhavige onderzoek zich toe op een verkenning van deze restcategorie. Beoogd is dus (slechts) een *verkennend* onderzoek, dat aanleiding zou kunnen geven tot een uitgebreider onderzoek indien zou blijken dat een niet verwaarloosbaar deel van de zaken in deze registratiecategorie om schadeverhaal na een strafbaar feit draait. Bij weinig tot geen relevante zaken zou echter de conclusie getrokken kunnen worden dat de omvang van dit type schadeverhaal in de sector kanton zeer klein is, en lijkt een uitgebreider dossieronderzoek weinig zinvol.

De centrale vraag binnen dit onderzoek luidt:

Hoeveel procent van de kantonprocedures die na 1 juli 2011 zijn getypeerd als 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' betref naar schatting een vordering tot schadevergoeding naar aanleiding van een strafbaar feit?

Deze primaire onderzoeksvraag staat niet op zichzelf, maar moet worden begrepen in het licht van de hiervoor beschreven ontwikkelingen. Toegespitst op het voorliggende onderzoek is de achterliggende vraag of de huidige kantonprocedure voldoet aan het beoogde profiel van een vanuit slachtofferperspectief eenvoudige en begrijpelijke procedure voor schadeverhaal. Daarom worden – indien het aantal 'treffers' dit toelaat – de relevante zaken ook inhoudelijk geanalyseerd.

Daartoe zijn de navolgende aanvullende onderzoeksvragen geformuleerd:

- *Welk deel van de zaken met betrekking tot schadeverhaal na een strafbaar feit betref zaken tot 5000 euro (en welk deel betref zaken tot 25.000 euro)?*
- *Wat zijn kenmerken van procespartijen in deze procedures (rechtspersonen versus natuurlijke personen, relatie van procespartijen tot elkaar)?*
- *Hoeveel van de slachtoffers die aldus zijn getraceerd, hebben een schadevergoeding toegewezen gekregen?*
- *Indien geen vergoeding is toegekend, om welke redenen is de vordering tot schadevergoeding dan door de strafrechter afgewezen?*
- *Hoeveel van de slachtoffers hebben eerst langs strafrechtelijke weg geprobeerd schade te verhalen?*

Om deze aanvullende onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden wordt bij wijze van 'bijvangst' een indicatie gegeven van wat voor zaken er zoal in de categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' worden

aangetroffen. Omdat het onderzoek zich richt op schadeverhaal bij de kantonrechter door slachtoffers van strafbare feiten, worden de resultaten ten aanzien van de 'niet-treffers' binnen deze zaakscategorie slechts beknopt weergegeven.

1.3 Opzet van het onderzoek en van dit rapport

Dit onderzoek kan als een (aanvullend) vervolgonderzoek op dat van Schrama en Geurts worden beschouwd. De onderzoekers achten het zinvol om – voortbouwend op dat onderzoek – een beknopte beschrijving te geven van de kantonprocedure als specifieke route voor schadeverhaal (zie hoofdstuk 2).

Men kan zich bij een onderzoek naar de specifieke registratiecategorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' niet onttrekken aan de vraag hoe deze categorie zaken feitelijk wordt samengesteld door de verschillende kantongerechten. Daarvoor dient men enig inzicht te hebben in hoe het registratiesysteem van de Raad voor de rechtspraak is opgezet en hoe de betrokkenen, belast met die registratie, daarmee omgaan. Om die reden zijn enkele (telefonische) gesprekken gevoerd met de administratie van drie voormalige kantons. De beschrijving van het registratiesysteem en de bevindingen die uit de gesprekken konden worden opgetekend, treft men in hoofdstuk 3.

De hoofdvraag is kwantitatief beschrijvend, beantwoording ervan vindt plaats door middel van een enkel percentage te genereren uit het dossieronderzoek (telling). De resultaten van het uitgevoerde dossieronderzoek en de methodologische verantwoording ervan komen in hoofdstuk 4 aan bod. In hoofdstuk 5 wordt afgerond met een conclusie.

2. De kantonrechter als route voor civiel schadeverhaal

2.1 Inleiding

Dit onderzoek ziet op de procedure bij de kantonrechter als route voor schadeverhaal na een strafbaar feit. In dit hoofdstuk wordt uiteengezet wat kenmerkend is voor deze vorm van civiel procederen. Daarbij komt ook de vraag aan de orde in hoeverre de kantonprocedure voor slachtoffers van strafbare feiten een interessante verhaalsroute biedt.

Eerst wordt de civiele procedure afgezet tegen de andere mogelijkheden tot verkrijging van schadevergoeding door het slachtoffer aan de hand van de 'juridische routekaart' die eerder door Schrama en Geurts is geschetst (par. 2). Daarna wordt het algemene kader van het civiele (proces)recht geschetst, waarbinnen de vordering van het slachtoffer valt (par. 3). Vervolgens wordt nader ingegaan op een aantal specifieke aspecten van de kantonprocedure (par. 4), waarbij met name de afwezigheid van verplichte procesvertegenwoordiging wordt belicht en tevens zal worden ingegaan op de recent (2011) verhoogde competentiegrens.

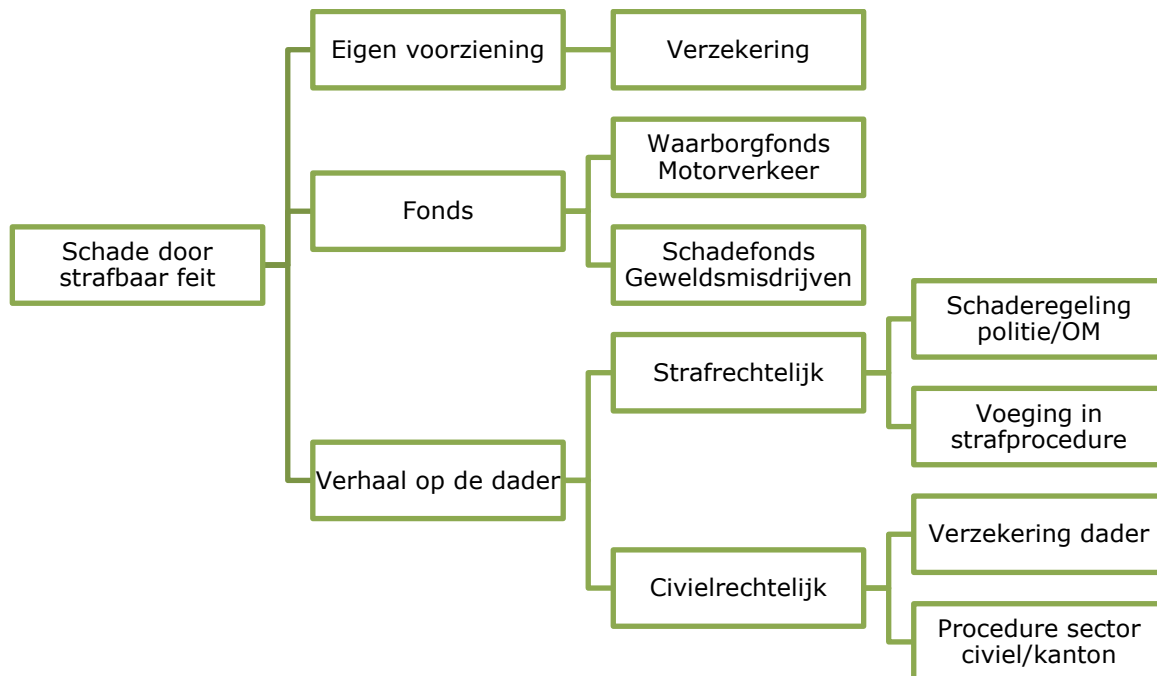
2.2 De juridische routekaart voor schadeverhaal na een strafbaar feit

Er zijn verschillende manieren waarop slachtoffers van strafbare feiten hun schade kunnen verhalen. Volgens Schrama en Geurts kan dit langs drie 'hoofdroutes' plaatsvinden: via een eigen voorziening, via een fonds of door verhaal op de dader (zie Figuur 1).²⁶ Bij een eigen voorziening gaat het om het aanspreken van een verzekering, zoals een inboedelverzekering wanneer een inbraak is gepleegd. Als het gaat om compensatie via een fonds dan zijn in dit kader twee fondsen relevant, namelijk het Waarborgfonds Motorverkeer en het Schadefonds Geweldsmisdrijven. De derde mogelijkheid – verhaal op de dader; het eigenlijke schadeverhaal – kan langs meerdere wegen plaatsvinden. Via het strafrecht kan dit worden bereikt met een traject van schaderegeling met hulp van de politie (thans gaat het dan nog slechts om de 'boter bij de vis'-zaken) of het Openbaar Ministerie, of door voeging als benadeelde partij in de strafprocedure. Civielrechtelijk kan het slachtoffer de dader aanspreken voor vergoeding van de geleden schade; het slachtoffer neemt in dat geval zelf het initiatief. Dit is in theorie ook mogelijk via diens aansprakelijkheidsverzekering, maar eventuele dekking komt, ingevolge de gebruikelijke opzetclausule in dit soort verzekeringspolissen, in de regel alleen in zicht bij culpoze delicten. Wanneer het tot een procedure komt, zal de behandeling afhankelijk van de hoogte van de vordering bij de sector civiel of bij de sector kanton plaatsvinden. Voor civielrechtelijk en strafrechtelijk verhaal op de dader is vereist dat deze

²⁶ Schrama & Geurts 2012, p. 27-72.

bekend is; in geval van een onbekende dader staan hooguit de routes van de eigen voorziening of het aanspreken van een fonds open.²⁷

Figuur 1: Routekaart voor schadeverhaal na een strafbaar feit

Bron: Schrama & Geurts 2012, p. 31 en 40.

2.3 Toepassing van het civiele (proces)recht

Grondslag van de vordering: onrechtmatige daad

Om via een civiele procedure schadevergoeding te kunnen krijgen van de dader van een strafbaar feit dient aansprakelijkheid op grond van een onrechtmatige daad te worden vastgesteld (art. 6:162 BW). Hiervoor dient aan de vereisten voor een onrechtmatige daad te zijn voldaan: 1) onrechtmatige gedraging, 2) toerekenbaarheid aan de dader, 3) schade, 4) causaal verband tussen de onrechtmatige gedraging en de schade, en 5) relativiteit (art. 6:163 BW).

De onrechtmatige gedraging (ad 1) kan relatief eenvoudig worden vastgesteld wanneer de dader ten aanzien van hetzelfde feitencomplex is veroordeeld voor een strafbaar feit, omdat het overtreden een wettelijk voorschrift uit het Wetboek van Strafrecht een onrechtmatige gedraging oplevert in de zin van art. 6:162 lid 2 BW. De vraag naar de toerekenbaarheid aan de dader (ad 2) zal bij samenloop met een strafrechtelijk delict doorgaans geen probleem opleveren: de mate van schuld is immers reeds strafrechtelijk 'ingekleurd'. Bovendien geldt – in tegenstelling tot schulduitsluitingsgronden in het strafrecht – dat

²⁷ Schrama & Geurts 2012, p. 31-40.

lichamelijke of geestelijke stoornissen in het civiele aansprakelijkheidsrecht geen beletsel zijn voor toerekenbaarheid (art. 6:165 BW). Voor de schade en het causaal verband (ad 3 en 4) is van belang dat de vaststelling daarvan soms lastig is, in het bijzonder wanneer de nog te lijden schade moet worden begroot (het gaat hier dan niet zozeer over de *vestiging* van de aansprakelijkheid van de dader maar om het bepalen van de *omvang* van de dientengevolge geleden schade).²⁸ Wat betreft de relativiteit (ad 5) is van belang dat men in de regel kan aannemen dat de overtreden strafrechtelijke norm ook strekt tot bescherming van de schade zoals geleden door het slachtoffer.²⁹

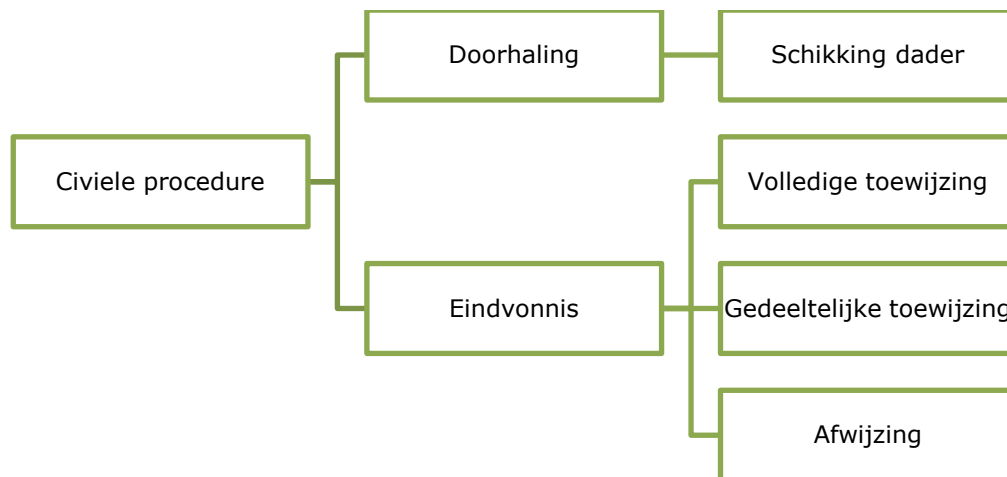
Verloop van de procedure

Een civiele zaak kan worden aangebracht via een bodemprocedure of eventueel via een kort geding wanneer er een spoedeisend belang is (art. 254 Rv). Wanneer de vordering niet meer dan 25.000 euro bedraagt, dient deze te worden aangebracht bij de kantonrechter (art. 93 sub a Rv). Ter aanvang van de civiele procedure moet de eiser de gedaagde dagvaarden (art. 78 lid 2 jo art. 125 Rv). De dagvaarding dient te worden betekend aan de gedaagde (art. 111 Rv). De gedaagde kan op zijn beurt een verweerschrift indienen en er kan een comparatie volgen; een zitting bedoeld om meer inlichtingen over de zaak te verkrijgen of te proberen de partijen tot een vergelijk te laten komen. De zaak wordt dan op tegenspraak behandeld (gesproken wordt ook wel van een 'contradictoire zaak'), waarbij de rechter de vordering kan toewijzen, gedeeltelijk toewijzen, afwijzen of doorhalen wanneer partijen alsnog onderling tot een schikking zijn gekomen (zie Figuur 2). Wanneer de gedaagde niet verschijnt, wordt hem, mits de dagvaarding correct is opgesteld en betekend, verstek verleend en zal de rechter de vordering toewijzen (men spreekt hier van 'verstekzaken'), tenzij hem deze onrechtmatig of ongegrond voorkomt (art. 139 Rv). Tot slot kan binnen drie maanden na de uitspraak hoger beroep worden ingesteld (art. 339 lid 1 Rv).

²⁸ Voor het geval van toekomstig gederfde arbeidsinkomsten heeft de Hoge Raad echter aangenomen dat geen strengere bewijsregels mogen worden gesteld; HR 15 mei 1991, *NJ* 1998, 624.

²⁹ Schrama & Geurts 2012, p. 61-63.

Figuur 2: Uitkomsten bij een civiele procedure

Bron: Schrama & Geurts 2012, p. 65.

Verhaal en verhaalsrisico

Wanneer de dader in een civiele procedure wordt veroordeeld om de schade van het slachtoffer te vergoeden, maar ook wanneer partijen hebben geschikt, zal het slachtoffer het bedrag in beginsel zelf moeten verhalen op de dader. Zolang de dader niet vrijwillig overgaat tot betaling, zal het slachtoffer gebruik moeten maken van de executoriale titel die een veroordelend vonnis hem oplevert (art. 430 Rv). Het slachtoffer zal desnoods executoriaal beslag moeten leggen. Dit kan in beginsel op het gehele vermogen van de dader (art. 3:276 BW). Om de verhaalsmogelijkheden reeds eerder veilig te stellen kan om verloop voor conservatoir beslag worden verzocht bij de voorzieningenrechter (art. 700 Rv).³⁰

Deze wijze van verhaal verschilt met het verhaal op de dader via het strafrecht. De strafrechter heeft de mogelijkheid om bij het toewijzen van de gevoegde (civiele) vordering een schadevergoedingsmaatregel op te leggen (art. 36f Sr). In deze gevallen neemt het Centraal Justitieel Incassobureau de inning van de vordering over, waardoor het slachtoffer hier niet zelf mee is belast. Bovendien geldt voor gewelds- en zedenmisdrijven in gevallen waarin een schadevergoedingsmaatregel wordt opgelegd de voorschotregeling, op grond waarvan na acht maanden automatisch wordt overgegaan tot uitkering van de vergoeding aan het slachtoffer door de Staat, die daarmee het verhaalsrisico 'overneemt' (art. 36f lid 7 Sr).³¹ Beide regelingen – inning door het CJIB en de voorschotregeling – kunnen worden gezien als een groot voordeel van de strafrechtelijke procedure voor het slachtoffer, want de conservatoire en executoriale voorzieningen in het civiele procesrecht zijn feitelijk krachteloos

³⁰ Schrama & Geurts 2012, p. 65-66.

³¹ Schrama & Geurts 2012, p. 53-55. Deze regeling zal overigens in 2016 worden uitgebreid naar alle delicten, zij het met een 'plafond' van 5.000 euro, zie *Stb.* 2010, 311.

indien de dader niet voldoende vermogend is om verhaal te bieden voor het vergoeden van de schade.

2.4 Aspecten van de procedure bij de kantonrechter

De kantonprocedure onderscheidt zich op een aantal relevante punten van de procedure bij de sector civiel.³² Ten eerste wordt de kantonrechter gekenmerkt door zijn absolute bevoegdheid: sinds 1 juli 2011 is de kantonrechter bevoegd in zaken met vorderingen tot maximaal 25.000 euro (art. 93 sub a Rv). Daarnaast is de kantonrechter in bepaalde gevallen (arbeids- en huurgeschillen) uitsluitend bevoegd om van het geschil kennis te nemen. Ook de relatieve eenvoud van de kantonprocedure is kenmerkend: conclusies kunnen mondeling worden genomen, waarnaast ook schriftelijke conclusies tijdens de zitting kunnen worden overlegd (art. 82 Rv). Kantonzaken worden voorts altijd behandeld door een enkelvoudige kamer (art. 47 Wet RO) en tot slot hoeven er door de verschenen gedaagde geen griffierechten te worden betaald (art. 4 lid 1 sub b Wet griffierechten burgerlijke zaken). De indruk heerst dat de procedure bij de kantonrechter over het geheel genomen informeler en sneller verloopt dan bij de sector civiel.

Afwezigheid van verplichte procesvertegenwoordiging

Een belangrijk kenmerk dat zou pleiten voor een keuze voor de kantonrechter als route voor civiel schadeverhaal na een strafbaar feit is dat partijen niet verplicht zijn om zich te laten bijstaan door een advocaat (art. 79 Rv). De grond om in kantonzaken procesvertegenwoordiging niet verplicht te stellen kan worden gevonden in art. 6 EVRM: in zaken met een gering financieel belang is het niet gerechtvaardigd dat de gang naar de rechter zou worden belemmerd door de kosten die een verplichte procesvertegenwoordiging met zich brengt. Partijen kunnen er dus voor kiezen 'in persoon' te procederen (en daarbij eventueel de hulp inschakelen van een kennis die de procedure beter begrijpt), maar kunnen zich ook laten vertegenwoordigen, bijvoorbeeld door een advocaat of deurwaarder (art. 80 lid 1 Rv).

Wanneer het gaat om in omvang grotere en naar aard gezien complexere schadevorderingen rijst de vraag of het slachtoffer in staat moet worden geacht zijn belangen ter zake zonder deskundige juridische bijstand te kunnen behartigen. In het onderzoek van Schrama en Geurts hebben professionals hierover bedenkingen geuit: het wordt onzeker geacht of dit soort zaken zonder

³² Zie voor een uitgebreide beschrijving: Eshuis e.a. 2014, p. 11-20. Overigens wordt door Eshuis e.a. opgemerkt dat destijds geen sprake was van een uniforme werkwijze door de kantonrechter en dat ook de wijze waarop de kantonzaken op lokaal niveau door de rechtbanken zijn geïmplementeerd na de invoering van de herziening gerechtelijke kaart uiteenloopt (Eshuis e.a. 2014, p. 41 en 71).

gespecialiseerde advocaten goed kan worden afgedaan door de kantonrechter.³³ Mogelijk is inderdaad een deel van de zaken in de praktijk te complex om zonder procesvertegenwoordiging af te doen, in het bijzonder wanneer de nog te lijden personenschade moet worden ingeschat. Hierbij dient te worden opgemerkt dat bij ernstige gewelds- en zedenmisdrijven het slachtoffer op grond van art. 44 lid 4 Wet op de rechtsbijstand in aanmerking zou kunnen komen voor kosteloze rechtsbijstand en het probleem van de complexiteit van de vordering dus deels kan worden ondervangen.

Ten tijde van dit onderzoek zijn (nog) geen gegevens beschikbaar die de mate waarin slachtoffers gebruik maken van procesvertegenwoordiging aan kunnen duiden na de verhoging van de competentiegrens in 2011.³⁴ De eerdere verhoging van de competentiegrens van 5.000 gulden naar 10.000 gulden, die in 1999 plaatsvond, kan echter wel een indicatie geven. Uit de evaluatie daarvan blijkt dat de verhoging tot een aanzienlijke verschuiving heeft geleid in de keuze voor rechtsbijstand. In 2000 koos 71% van de eisers bij de kantonrechter voor een deurwaarder en nog maar 16% voor een advocaat.³⁵ Ook procedeerde slechts 1% in eigen persoon. Hieruit kan worden afgeleid dat, waar procesvertegenwoordiging niet meer verplicht is, bij de kantonrechter nog maar weinig gebruik wordt gemaakt van een advocaat. Wel wordt de meerderheid van de zaken door de eiser aangebracht met een deurwaarder als gemachtigde.³⁶

Verhoging van de competentiegrens

Opgemerkt is reeds dat de competentiegrens per 1 juli 2011 is verhoogd van vorderingen tot 5.000 naar vorderingen tot 25.000 euro (art. 93 sub a Rv). De hoeveelheid schadeverhaalzaken die binnen de absolute competentie van de kantonrechter valt is daarmee aanzienlijk vergroot. Uit het rapport van Schrama en Geurts met betrekking tot 2010 blijkt dat het in 61% van de zaken waarin schade na een strafbaar feit via het civiele traject werd gevorderd ging om bedragen beneden de 25.000 euro.³⁷ Als deze vorderingen na 1 juli 2011 waren ingesteld, zouden zij dus allemaal binnen de absolute competentie van de kantonrechter zijn gevallen. De onlangs uitgevoerde voormeting ten behoeve van de evaluatie van de competentiegrensverhoging 2011, wijst ook in de richting van een toename van het aantal complexere zaken bij de kantonrechter,

³³ Schrama & Geurts 2012, p. 118. Illustratief is ook is dat in familiezaken, waarin vaak een gering, of zelfs geen financieel belang aanwezig is, procesvertegenwoordiging vaak verplicht wordt gesteld vanwege de complexe aard van deze zaken; Den Hartog Jager 2012, p. 33.

³⁴ Op dit moment is alleen de voormeting afgerond, zie: Eshuis e.a. 2014.

³⁵ Eshuis & Paulides 2002, p. 43.

³⁶ De mogelijkheid voor deurwaarders om als procesvertegenwoordiger op te treden volgt uit art. 20 lid 3 Gerechtsdeurwaarderswet. Deze nevenfunctie van de deurwaarder is echter niet vanzelfsprekend, omdat hij tevens belast is met de uitreiking van de dagvaarding en de tenuitvoerlegging van het vonnis. Hiermee kan de onafhankelijkheid van de procesvertegenwoordiger in het gedrang komen; Den Hartog Jager 2012, p. 48.

³⁷ Schrama & Geurts 2012, p. 87.

althans op zaken waarin de hoogte van de schadevordering aanzienlijk hoger ligt dan in het verleden.³⁸

Er is voldoende aanleiding om te veronderstellen dat de kantonrechter als gevolg van de verhoging van de competentiegrens zou moeten oordelen over substantiëlere en wellicht complexere schadevorderingen.³⁹ Daaronder zouden ook vorderingen inzake letselschade naar aanleiding van een strafbaar feit kunnen vallen die wegens de onevenredige belasting van het strafgeding niet-ontvankelijk zijn verklaard door de strafrechter. De vraag is hoe dit zich verhoudt tot het gegeven dat de kantonrechter enkelvoudig zit: is het enkelvoudig oordelen over schadevorderingen die wat betreft het bewijs mogelijk complex zijn niet te ingewikkeld voor de kantonrechter?⁴⁰ In het bestek van het voorliggende onderzoek behoeft deze vraag geen verdere uitwerking, volstaan kan worden te vermelden dat deze vraag eerder onderwerp van onderzoek en discussie is geweest.⁴¹

2.5 Conclusie

Waar slachtoffers van strafbare feiten ervoor kiezen om een civiele procedure te initiëren, komt al snel de kantonrechter in beeld, nu deze absoluut bevoegd is om te oordelen in geschillen met een belang tot 25.000 euro. De procedure bij de kantonrechter is relatief eenvoudig en zaken worden behandeld door een enkelvoudige kamer. Een belangrijk kenmerk van de procedure bij de kantonrechter is dat partijen niet verplicht zijn zich door een advocaat te laten bijstaan. Een interessante vraag is of dit daadwerkelijk een voordeel oplevert voor slachtoffers van strafbare feiten: zij zullen immers vaak eerst hebben geprobeerd te voegen in de strafrechtelijke procedure. Wanneer de vordering daar niet-ontvankelijk werd verklaard vanwege de onevenredige belasting ervan voor het strafgeding, ligt het in de rede te veronderstellen dat de complexiteit van de vordering vraagt om deskundige rechtsbijstand en wellicht om behandeling door een meervoudige civiele kamer.⁴²

³⁸ Eshuis e.a. 2014, p. 61.

³⁹ Eshuis e.a. 2014, hoofdstuk 6, in het bijzonder par. 6.3.1 en voorts p. 71. De gevonden percentages betreffen de landelijke registraties over de jaren 2009-2012. Overigens zijn er volgens Eshuis e.a. meerdere oorzaken aan te wijzen voor de gesignaleerde verschuivingen; welke beleidsmaatregelen en wetswijzigingen precies welk effect hebben gehad is niet goed vast te stellen. Opgemerkt kan worden dat het tweede deel van het onderzoek van Eshuis e.a. betreffende de nameting van de verhoogde competentiegrens in de loop van 2014 is te verwachten.

⁴⁰ De complexiteit van de vordering verhoudt zich niet evenredig tot de hoogte van de vordering. Die hoeft behandeling door de kantonrechter derhalve niet in de weg te staan; de complexiteit ligt eerder in de bewijssfeer.

⁴¹ Zie hierover Baas e.a. 2010.

⁴² Hierbij verdient overigens vermelding dat voor slachtoffers van gewelds- en zedenmisdriven de mogelijkheid van kosteloze rechtsbijstand bestaat (art. 44 lid 4 Wet op de rechtsbijstand).

3. Zaakstypering in het systeem van de rechtbanken

3.1 Inleiding

Dit onderzoek is toegespitst op de specifieke zaakscategorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht'. Hieronder zal daarom kort worden uitgelegd welke verschillende zaakscategorieën en registratieniveaus kunnen worden gebruikt bij de registratie van kantonzaken (par. 3.2). Niet alleen is kennis van het registratiesysteem voor dit onderzoek van belang: wanneer men een verklaring zoekt voor het grote aantal zaken dat landelijk wordt geregistreerd onder de categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' en voor de onderlinge verschillen tussen de voormalig kantongerechten, dan is de *praktijk* van de registratie minstens zo belangrijk. Daarom is besloten om aanvullende, telefonische gesprekken te voeren met enkele op griffies werkzame respondenten die zijn belast met deze registratie. Omdat de primaire onderzoeksopzet niet was gericht op de registratiekwestie en de meeste input niet van direct uitvoerenden afkomstig is zijn de gepresenteerde inzichten betreffende de wijze van registreren slechts indicatief. Niettemin biedt het enige verheldering over de wijze waarop het registratiesysteem door deze betrokkenen – en wellicht ook anderen – in de praktijk wordt gehanteerd.⁴³ In dit hoofdstuk worden daarom enkele bevindingen uit de gehouden interviews opgetekend (par. 3.3), waaraan – zij het voorzichtig – enkele conclusies worden verbonden (par. 3.4).

3.2 Zaakstypering en 'doortypering' op verschillende niveaus

Het doel van registratie in het systeem van de Raad voor de rechtspraak is tweeledig: het proces monitoren en bepalen in welke uitgavenpost een zaak valt.⁴⁴ Daartoe wordt in het registratiesysteem van de rechtbanken een aantal registratieniveaus onderscheiden om binnenkomende zaken te kunnen typeren.⁴⁵ Het eerste registratieniveau betreft het onderscheid tussen verzoekschriften, dagvaardingen en beroepschriften. Relevant is hier de tweede categorie 'dagvaardingen', waarbinnen weer een onderscheid kan worden gemaakt tussen een verscheidenheid aan rechtsgebieden, waarvan de categorie 'verbintenissenrecht' voor dit onderzoek de belangrijke categorie vormt.⁴⁶ De categorie 'verbintenissenrecht' wordt vervolgens op het derde registratieniveau

⁴³ Zie voor het verslag van de interviews hoofdstuk 3, par. 3.3.

⁴⁴ Schrama & Geurts 2012, p. 75.

⁴⁵ Zie Bijlage 4 voor een compleet overzicht van alle registratiecategorïeën.

⁴⁶ Onderscheid kan worden aangebracht in familierecht, rechtspersonenrecht, vermogensrecht, erfrecht, zakelijke rechten, verbintenissenrecht, bijzondere overeenkomst, verkeersmiddelen en vervoer, intellectuele eigendom, procesrecht, verzet dwangbevel, faillissementsrecht, sociale zekerheid/fraude, Landinrichtingswet, Onteigeningswet, Europees recht, fiscaal recht, niet getelde zaak, erfrecht en 'overige dagvaarding inzake'. Overigens wordt door een contactpersoon ter locatie opgemerkt dat het een onderscheid tussen 'verbintenissenrecht' en 'bijzondere overeenkomst' inhoudelijk en praktisch problematisch is.

opgedeeld in de subcategorieën 'onrechtmatige daad', 'verbintenissen uit een andere bron dan onrechtmatige daad of overeenkomst', 'niet bijzondere overeenkomst', 'arbitrage/bindend advies' en 'overige verbintenissenrecht'. De categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' is dus een zaakstypering op het derde niveau.

Een vierde niveau van registratie kan worden aangebracht, bijvoorbeeld wanneer op het derde niveau de typering 'onrechtmatige daad' is toegekend. Het registratiesysteem kent binnen deze categorie 'Verbintenissenrecht, onrechtmatige daad' ruim twintig specifiekere categorieën, waarvan voor de gezochte zaken de categorieën 'diefstal/fraude', 'onrechtmatige daad in het verkeer', 'onrechtmatige daad letsel overige' en 'onrechtmatige daad zaaksbeschadiging overige' de interessantste vormen, aangezien men daar de meeste zaken zou mogen verwachten die schadeverhaal na een strafbaar feit betreffen. Uit tabel 1 valt echter op te maken dat het aantal relevante zaken voor deze specifieke zaakscategorieën niet erg hoog ligt (in totaal 2362 zaken over 2012).⁴⁷ Daartegenover staat een substantieel aantal registraties onder de zaakscategorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht'.⁴⁸

3.3 Het belang van zaakstypering

Gesproken is met drie contactpersonen werkzaam op voormalige kantonlocaties. Deze kantons maakten ten tijde van de onderzochte periode zowel gebruik van de zaakstypering 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht', als van de specifiekere categorieën waarin een zaak met betrekking tot schadeverhaal na een strafbaar feit zou mogen worden verwacht.

De respondenten bevestigen dat de registratie is bedoeld om het proces te monitoren, en vast te leggen welke uitgavenpost moet worden toegekend aan binnengekomen zaken. Soms echter zou het management de zaakstyperingen bovendien gebruiken om te bezien wat voor een type zaken er zoal worden afgehandeld (en worden 'lichtere' en 'zwaardere' zaken onderscheiden).

De vraag of het registratiesysteem een adequaat beeld zou kunnen geven van welke zaken er worden afgehandeld, is niet eenvoudig te beantwoorden. Meerdere contactpersonen geven aan dat het registreren als zodanig door hen geenszins gebeurt met het idee dat ook 'externe, wetenschappelijke doeleinden' gediend worden. Daar komt bij dat de toekenning van zaakstyperingen aan bepaalde dossiers in handen ligt van de administratieve staf (gesproken wordt zelfs van de 'laagste administratieve functies') en dat de betrokken

⁴⁷ Dit betreft een registratie op het vierde niveau. Uitgesplitst naar specifieke zaakscategorieën is geregistreerd: onrechtmatige daad, diefstal fraude: 359 zaken; onrechtmatige daad in het verkeer: 262; onrechtmatige daad, letsel overig: 69 zaken; onrechtmatige daad, zaaksbeschadiging overig: 241 zaken.

⁴⁸ Voor 2012 in totaal 72316 zaken; dit betreft een registratie op het derde niveau.

kantonrechter, die alleen de dossiers zelf ziet, daar geen zicht – laat staan invloed – op heeft.

Wat betreft de betrouwbaarheid van de zaaksregistratie wordt aangegeven dat van belang is in hoeverre men persoonlijk waarde hecht aan een adequate zaakstypering. Verschillende contactpersonen geven aan dat men bij de invoering van het landelijk systeem wel geacht werd om volledig door te typeren en dat men die 'verfijning' belangrijk vond, maar dat hier na verloop van tijd steeds soepeler mee om werd gegaan. De reden die daarvoor diverse keren is aangedragen, is dat het 'doortyperen' tijd kost en bovendien geen prioriteit kent. Eén contactpersoon verwoordde het treffend: 'Met jaarlijks tachtigduizend zaken is snelheid het belangrijkste. Je moet keuzes maken. Als er fout getypeerd wordt, dan vloeit er ook geen bloed uit voort. Het gaat om de vonnissen en de inhoud. Als daar iets misgaat, dan kan ik daar wél wakker van liggen'. Een ander noemt het 'zonde van je tijd' als de administratie een dagvaarding te uitgebreid bekijkt voor de toekenning van een zaakscategorie: doorgaans geschiedt dit in één oogopslag. Een andere complicatie ziet men waar het gaat om de 'gewoonte' om niet 'door te typeren' in het derde en vierde registratieniveau wanneer sprake is van een verstekzaak. Dat scheelt namelijk ook veel tijd. Bovendien zou doortypering voor het toekennen van (extra) capaciteit aan de behandeling van een zaak geen verschil maken. Al met al is het is volgens deze respondenten niet vreemd dat er geen controle (meer) wordt uitgeoefend op de zaakstypering, onderkend wordt dat de betrouwbaarheid daardoor kan afnemen.⁴⁹

3.4 Conclusie

De categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' betreft het derde registratieniveau en wordt afgezet tegen verschillende andere categorieën, waaronder 'Verbintenissenrecht, onrechtmatige daad'. Deze laatste categorie, waarin men de meeste gevallen van schadeverhaal na een strafbaar feit zou verwachten, is overigens weer in (vele) subcategorieën onderverdeeld. Of men aan de hand van het registratiesysteem 'harde' kwantitatieve uitspraken kan doen over de aard van de zaken bij de kantonrechter, is lastig te zeggen. Onze indruk is dat dit zeker wel *indicatief* is voor de aard van de zaken. Men dient hierbij echter steeds te bedenken dat niet alleen het systeem zelf 'ruw' is (en dus bijvoorbeeld niet op voorhand duidelijk maakt in hoeveel gevallen sprake was van een strafbaar feit), maar dat ook de mogelijkheid bestaat dat zaken binnen dit systeem inadequaat worden geregistreerd, of althans tussen verschillende kantonsectoren onderling op uiteenlopende wijze. Van belang kan zijn dat het steeds administratieve krachten zijn die deze typering aan zaken in één oogopslag toekennen, terwijl zij zelf niet met de inhoud ervan te maken krijgen. De betrokkenen met wie is gesproken maken bovendien duidelijk dat in

⁴⁹ Zie ook: Eshuis e.a. 2014, p. 66, waar wordt gewezen op de niet consistente wijze van registreren door de voormalig kantongerechten.

steeds mindere mate waarde wordt gehecht aan een adequate doortypering op het derde en vierde niveau. Hoewel dit niet verder is onderzocht, en terughoudendheid in dezen dus is geboden, wekt dit wel de suggestie dat door de uiteenlopende ideeën over het doel en belang van het registreren de kans op 'vertroebeling' in de registraties toeneemt.

4. Dossieronderzoek: verantwoording en resultaten

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden resultaten van het dossieronderzoek besproken dat is uitgevoerd over 392 dossiers in de zaakscategorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' bij de kantonsectoren in Rotterdam (n=195), Dordrecht (n=100) en Zutphen (n=97), ingestroomd in de periode van 2 augustus 2011 tot 21 september 2011. Van de 392 onderzochte zaken, blijkt slechts één dossier – aangetroffen in Rotterdam – betrekking te hebben op schadeverhaal naar aanleiding van een strafbaar feit. Alvorens deze resultaten te presenteren (par. 4.3 en 4.4), zal verantwoording worden afgelegd van de methodologie en de door de onderzoekers gemaakte keuzes (par. 4.2).

4.2 Methodologische verantwoording

Verkennd onderzoek: 392 van de 400 getrokken dossiers

De kern van het onderzoek lag in het uitvoeren van dossieronderzoek bij de sector kanton van drie arrondissementen. In eerste instantie was de wens van de opdrachtgever om een steekproef te trekken uit de dossiers geregistreerd onder alle relevante zaakscategorieën (in totaal 73531 geregistreerde zaken).⁵⁰ Daarbij werd vanwege de invoering van de verhoging van de competentiegrens op 1 juli 2011 (van 5.000 euro naar 25.000 euro) geopteerd voor een onderzoek over het jaar 2012. Een representatieve steekproef zou echter hebben betekend dat 1770 dossiers, verspreid over de categorieën waarin men zaken betreffende schadeverhaal na een strafbaar feit zou verwachten, zouden moeten worden gelicht. Vanwege de daarmee gepaard gaande extra werkbelasting voor de gerechten werd door de opdrachtgever, in overleg met de Raad voor de rechtspraak besloten een beperkter, verkennend onderzoek uit te laten voeren betrekking hebbende op de restcategorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht'. De steekproef betrof 400 dossiers (dat zijn er uiteindelijk overigens 392 geworden), in te zien bij de negen meer consequent registrerende voormalig kantongerechten. 'Meer consequent registrerend' betekent in dit verband dat de betreffende kantongerechten in de regel registreren als voorgeschreven, namelijk over alle vier de ter beschikking staande niveaus: 1. dagvaarding/verzoekschrift, 2. verbintenissenrecht, 3. onrechtmatige daad, 4. zaakstypering (diefstal/fraude; in het verkeer; letsel overig).

De negen meer consequent registrerende kantongerechten zijn verantwoordelijk voor het overgrote deel van de registraties in de categorie 'Verbintenissenrecht,

⁵⁰ Dit totaal aantal zaken omvat de specifieke zaakscategorieën onrechtmatige daad (diefstal/fraude; in het verkeer; letsel overige en zaaksbeschadiging overige), de categorieën 'onrechtmatige daad niet van toepassing' en 'onrechtmatige daad' en de restcategorie 'Overige verbintenissenrecht'. Schrama en Geurts

overige verbintenissenrecht', namelijk ongeveer 70.000 van de in totaal circa 76.000 zaken die in 2012 landelijk werden geregistreerd in die categorie. Door het trekken van een aselechte steekproef zou een representatief beeld kunnen worden gekregen van de hoeveelheid zaken in de categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' die betrekking hebben op civiel schadeverhaal na een strafbaar feit, en zouden vervolgens de kenmerken van die specifieke zaken in kaart kunnen worden gebracht.

Steekproefperiode

Na aanbesteding van het onderzoek zijn enkele wijzigingen doorgevoerd in de onderzoeksopzet. Een eerste wijziging betreft de keuze om de steekproef te trekken uit de ingestroomde zaken uit de periode 2 augustus tot 21 september 2011. De achterliggende gedachte was dat door te kiezen voor een vroegere aanvangsdatum de kans op het treffen van uitstroomgegevens vergroot (lees: afgehandelde zaken) zou toenemen. Bovendien ligt de aanvangsdatum na de verhoging van de competentiegrens (per 1 juli 2011) zodat ook zaken tot 25.000 euro mochten worden verwacht.

Concentratie: Rotterdam, Dordrecht en Zutphen

Een tweede wijziging ten aanzien van de aanvankelijke onderzoeksopzet betreft de keuze om het dossieronderzoek niet uit te voeren over de negen meer consequent registrerende voormalig kantongerechten, maar juist te concentreren op de kantons die over 2012 de grootste instroom hadden van zaken geregistreerd onder de noemer 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht'. Deze wijziging verdiende vanuit oogpunt van efficiëntie de voorkeur en moet worden begrepen vanuit de hoofdvraag van het onderzoek, in samenhang met hetgeen voorafgaande aan het onderzoek bekend was over het aantal te verwachten zaken die schadeverhaal na een strafbaar feit zouden kunnen betreffen. Gebaseerd op de uitkomsten van het onderzoek van Schrama en Geurts en hetgeen aan gegevens reeds bekend was bij de Raad voor de rechtspraak en het WODC, was de verwachting dat weinig treffers zouden worden gevonden. Een aselechte steekproef verdiende vanuit oogpunt van representativiteit weliswaar de voorkeur, maar de verwachting was dat een spreiding van het onderzoek over negen kantons de kans op inhoudelijke treffers zou verkleinen. In dat geval zou weliswaar een overkoepelend beeld kunnen worden gepresenteerd (negen voormalige kantons), maar zouden per kanton slechts enkele zaken kunnen worden getrokken. Dat laatste zou, gelet op het geringe aantal zaken, vragen kunnen oproepen over de betrouwbaarheid van de bevindingen wat betreft de specifieke kantons.

Bijkomend gegeven was dat het aantal registraties in de categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' in de negen geselecteerde (als meer consequent registrerend bekend staande) voormalig kantongerechten een onevenwichtig beeld liet zien. Het gros van de zaken binnen deze categorie over de steekproefperiode (2 augustus 2011 tot en met 1 september 2011) bleek

afkomstig van het arrondissement Rotterdam (6561 zaken) en Dordrecht (1155 zaken).⁵¹ Daarentegen bleken drie van de meer consequent registrerende voormalig kantongerechten (Assen, Den Haag en Groningen) in de periode augustus tot en met december 2011 nauwelijks gebruik te hebben gemaakt van de categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht'.⁵² Uitgaande van de wens om de steekproef uitsluitend te trekken uit dossiers van de meer consequent registrerende voormalig kantongerechten kwamen daarom getalsmatig, behalve Rotterdam en Dordrecht, de kantons Maastricht, Middelburg, Almelo en Utrecht in aanmerking. Ook deze laatste kantons hadden echter duidelijk lagere instroomcijfers, terwijl de onderlinge verschillen niet significant waren.⁵³ Een keuze om naast Rotterdam en Dordrecht ook de andere meer consequent registrerende voormalig kantongerechten bij het onderzoek te betrekken zou weliswaar een antwoord hebben kunnen geven op de vraag hoe de verhoudingen binnen de meer consequent registrerende voormalig kantongerechten liggen, maar de invloed daarvan op het totaalbeeld zou gelet op de geringe aantallen zaken die binnen deze kantons zijn geregistreerd in de categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' marginaal zijn geweest.

Daarnaast bleek er een derde kanton te zijn dat in de steekproefperiode qua instroomcijfers duidelijk uitstak boven Maastricht, Middelburg, Almelo en Utrecht: het voormalig kanton Zutphen (97 zaken). Dit kanton bleek bovendien, na Rotterdam en Dordrecht, over de periode 2 augustus tot en met 31 december 2011 het meeste aantal zaken te hebben geregistreerd in de categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' (21.604 zaken). Zutphen behoort echter niet tot de negen meer consequent registrerende voormalig kantongerechten. Een keuze voor Zutphen als derde te onderzoeken kanton betekende derhalve een afwijking van het oorspronkelijke uitgangspunt om het onderzoek uit te voeren binnen de kring van de meer consequent registrerende voormalig kantongerechten.

Daarentegen strookte de keuze voor Zutphen als derde kanton wel met de gedachte dat het wenselijk was de kans op treffers te vergroten door het onderzoek uit te voeren bij de kantons die voor de steekproefperiode het hoogste aantal registraties hadden in de categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissen'. Van belang was ook dat Rotterdam en Dordrecht ten opzichte van de als niet consequent registrerende voormalig kantongerechten over de steekproefperiode de hoogste instroomcijfers hadden. Vanuit de gedachte dat de kans op treffers het grootst zou zijn in die kantons waar het grootste aantal registraties had plaatsgevonden is dus gekozen voor de kantons Rotterdam,

⁵¹ Opmerking behoeft dat over een langere periode, namelijk 2 augustus tot en met 31 december 2011 eveneens sprake is van oververtegenwoordiging (Rotterdam: 89.382 zaken; Dordrecht: 14.532 zaken). Weliswaar kan daaruit niet de conclusies worden getrokken dat beide kantons structureel 'grootregistreerder' zijn. Niettemin bood het steun voor de gedachte dat de kans op inhoudelijke treffers te Rotterdam en Dordrecht het grootste was.

⁵² Assen: 27 zaken; Den Haag: 4 zaken en Groningen: 16 zaken.

⁵³ Maastricht: 49 zaken; Middelburg: 16 zaken; Almelo: 38 zaken en Utrecht: 58 zaken.

Dordrecht en Zutphen. Die gekozen opzet maakt het niet alleen mogelijk de vraag naar de hoeveelheid zaken betreffende schadeverhaal bij de kantonrechter na een strafbaar feit die werden geregistreerd in de categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' te beantwoorden, maar vergrootte ook de kans op het vinden van antwoorden op de inhoudelijke, aanvullende onderzoeksvragen (kwalitatief).⁵⁴ De onderzoekers zijn zich ervan bewust dat de hier beschreven kwalitatieve overwegingen en daaruit voortvloeiende keuzes hun weerslag hebben gehad op de representativiteit van het onderzoek.

Met het oog op de 'koploper'-positie van Rotterdam is besloten voor dit kanton 200 dossiers te trekken en voor Dordrecht en Zutphen beiden 100 dossiers. De steekproef is getrokken aan de hand van de gegevens uit het 'datawarehouse': een centraal systeem waarin de zaaksgegevens van de afzonderlijke rechtbanken worden bijeengebracht.⁵⁵ Vanuit een ander onderzoek was uit dat datawarehouse al een instroombestand gemaakt door de opdrachtgever, welk instroombestand is gebruikt om een aselechte steekproef te trekken.⁵⁶ Bij het opvragen van de aldus geselecteerde dossiers bleken echter vijf van de Rotterdamse en drie van de Zutphense dossiers niet te kunnen worden teruggevonden.⁵⁷ De oorzaken hiervan liggen in de administratieve sfeer en zijn verder niet onderzocht. Opmerking verdient dat het aanleveren van de geselecteerde dossiers voor de administratie van de betrokken rechtbanken werd bemoeilijkt door de herziening van de gerechtelijke kaart en de opheffing van bepaalde kantonlocaties. Al met al zijn er na de herziening van de gerechtelijke kaart meerdere archiefbewegingen geweest die hebben geleid tot verspreiding van de te trekken dossiers wat het lichten en het terugvinden ervan heeft bemoeilijkt.⁵⁸

Variabelenlijst

Het dossieronderzoek is uitgevoerd aan de hand van een variabelenlijst die is gebaseerd op die van het onderzoek van Schrama en Geurts.⁵⁹ Navraag bij deze onderzoekers leerde dat de lijst in het eerdere onderzoek adequaat was gebleken, en er werd een enkele aanvulling geadviseerd. De lijst is voor het voorliggende onderzoek aangevuld met enkele variabelen die specifiek betrekking hebben op de kantongerechtsprocedure. Aan de hand van deze variabelenlijst zijn de dossiers geanalyseerd waarbij de gegevens zijn ingevoerd

⁵⁴ Zie voor deze aanvullende onderzoeksvragen par. 4.4.

⁵⁵ Het gaat hier om gegevens die voor elke zaak worden geregistreerd, in lijn met de geschreven 'rolkaarten' die tot begin jaren '90 werden gebruikt.

⁵⁶ Dat andere onderzoek betreft een evaluatie van de verhoging van de competentiegrens in 2011. Zie Eshuis e.a. 2014.

⁵⁷ Voor Rotterdam is een tweede steekproef getrokken, omdat daar in de eerste ronde 32 zaken vermist werden. Voor Zutphen is dit nagelaten vanwege het geringe aantal vermiste zaken.

⁵⁸ Zo liggen de verstekvonnissen inmiddels centraal opgeslagen in het archief te Kampen wat leidde tot omvangrijker transportbewegingen.

⁵⁹ Zie voor de variabelenlijst Bijlage 3.

met behulp van het programma Excel. De gegevens zijn vervolgens omgezet en verwerkt via het programma SPSS 20.

Omdat de verwachting bij aanvang van het onderzoek was dat slechts een gering aantal 'treffers' zou worden gevonden (zaken die zagen op schadeverhaal na een strafbaar feit) en omdat het relatief eenvoudig is om een indicatie te geven van wat de onderzoekers wél hebben gevonden, zijn de niet treffers op enkele kenmerken in kaart gebracht. Zodoende kan enig licht worden geworpen op de samenstelling van de categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht'. De gevonden informatie moet als *bijvangst* worden beschouwd en heeft niet, of slechts indirect, bijgedragen aan de beantwoording van de onderzoeksvragen.

4.3 Resultaat: 0,26% relevante zaken

Beantwoording van de hoofdvraag

Bij het dossieronderzoek is slechts één zaak aangetroffen die betrekking heeft op schadeverhaal naar aanleiding van een strafbaar feit. Het antwoord op de hoofdvraag in dit onderzoek (hoeveel procent van de kantonprocedures die na 1 juli 2011 zijn getypeerd als 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' betrof naar schatting een vordering tot schadevergoeding naar aanleiding van een strafbaar feit?) luidt dus: 0,26% (1:392 zaken).

Statistische betrouwbaarheid van het resultaat

Door middel van een binominaaltoets kan de statistische betrouwbaarheid van het resultaat worden bepaald, door na te gaan hoe groot de kans is dat men in een steekproef van 400 zaken slechts één zaak tegenkomt, terwijl het aandeel van die zaken in de echte populatie 1% bedraagt. Bij een random steekproef van 400, en één gevonden treffer, geldt dat de hypothese dat in de echte populatie het percentage 1% of minder is geen stand houdt (de kans dat men slechts nul of één zaak vindt bedraagt 9%), en dat de hypothese dat in de echte populatie het percentage 2% of minder is wel stand houdt. Het onderzoek toont dus met een zekerheid grenzende waarschijnlijkheid aan dat binnen de categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' het percentage relevante zaken tussen de nul en twee procent ligt.

Twijfelachtig is echter of sprake is van een homogene populatie: in Rotterdam worden veel zaken gecategoriseerd onder 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht', terwijl dat in Zutphen een relatief bescheiden percentage is. Men zou daarom bij de binominaaltoets kunnen uitgaan van drie populaties.

Bij een random steekproef van 200 (Rotterdam), een betrouwbaarheidsinterval van 95% en één gevonden zaak geldt dat de hypothese dat in de echte populatie

het percentage 2% of minder is geen stand houdt en dat de hypothese dat in de echte populatie het percentage 3% of minder is wel stand houdt.

Bij een random steekproef van 100 (Dordrecht, Zutphen) en een betrouwbaarheidsinterval van 95% en nul gevonden zaken geldt dat de hypothese dat in de echte populatie het percentage 4% of minder is, stand houdt.

De 'treffer'

Nu er slechts één relevante zaak is aangetroffen, is het weinig zinvol om dieper in te gaan op de meer inhoudelijke, aanvullende onderzoeksvragen naar de aard van de aangetroffen zaken. Dit zou immers pas zinnig zijn wanneer een substantieel deel van de aangetroffen zaken in de onderzochte categorie relevant was.

De ene relevante zaak is door de onderzoekers integraal doorgelopen, een beschrijving ervan is te vinden in Bijlage 2 van dit rapport. Het betrof, kort gezegd, een vordering tot vergoeding van immateriële schade, ingesteld door een politieambtenaar naar aanleiding van een incident in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening – de dader is veroordeeld voor wederspanningheid (art. 181 Sr) en mishandeling van een ambtenaar gedurende de uitoefening van zijn bediening (art. 300 jo 304 lid 2 Sr) – ten bedrage van 375 euro en ten aanzien waarvan de strafrechter zich eerder niet-ontvankelijk had verklaard.

Opgemerkt moet worden dat deze zaak niet het 'stereotiepe' geval is van civiel schadeverhaal door een slachtoffer na een strafbaar feit, nu sprake is van een politieambtenaar die in de rechtmatige uitoefening van zijn functie schade lijdt. De overheid voert een actief beleid gericht op het bestrijden van geweld tegen ambtenaren in functie.⁶⁰ Uitgangspunt daarbij is dat toegebracht letsel aan publieke gezagsdragers tijdens de rechtmatige uitoefening van hun beroep op de dader moet worden verhaald via een vordering benadeelde partij, dan wel anderszins.⁶¹

4.4 Wat bevindt zich in 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht'?

Het type aangetroffen zaken

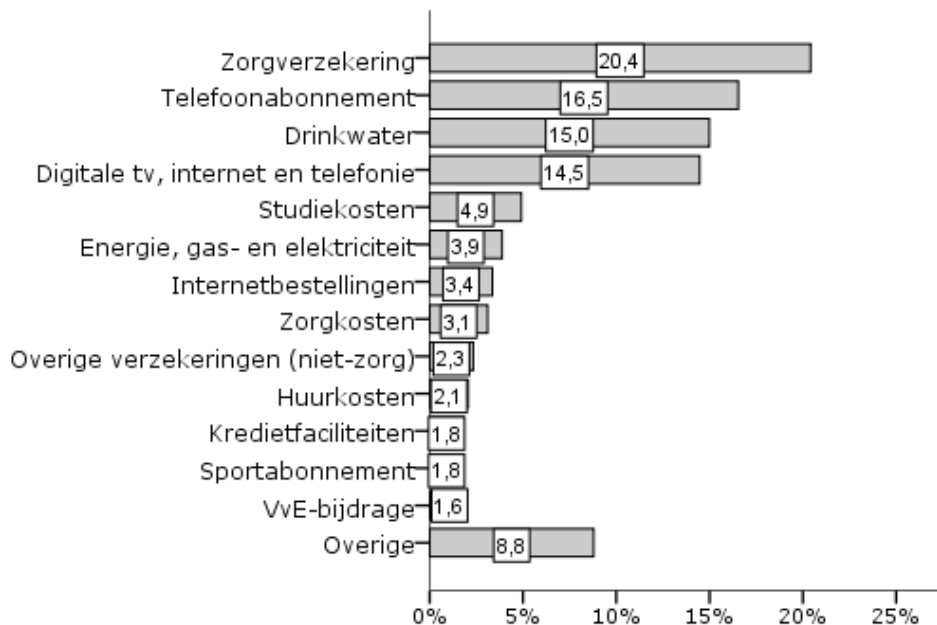
Dit onderzoek geeft een globaal beeld van welke zaken zich in de categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' bevinden. De meeste zaken betreffen geldvorderingen die hun grondslag vinden in een aantal soorten

⁶⁰ Het betreft hier het beleidsdossier 'Veilige Publieke Taak'; zie o.a. *Kamerstukken II 2012/13*, 28 684, nr. 367.

⁶¹ Deze beleidslijn is vastgelegd in protocollen die door de politie dienen te worden opgevolgd. Evaluaties leren echter dat dit vaak wordt nagelaten. Hierover: Van Leiden & Ferwerda 2008 en Flight 2012.

overeenkomsten: de zaken betroffen zorgverzekeringen (20,4%), telefoonabonnementen (16,5%), drinkwater (15,0%) en digitale tv, internet en telefonie (14,5%). Zie Figuur 3:

Figuur 3: Verschillende soorten schulden (in percentages)

In alle dossiers ging het om vorderingen van rechtspersonen, met name zorgverzekeraars, telefoonmaatschappijen, drinkwatermaatschappijen en digitale televisie-, internet- en telefonieaanbieders; in de regel ziet men dat de eiser een relatief 'grote' onderneming is. In de minder voorkomende categorieën worden ook 'kleinere' rechtspersonen gevonden, zoals sportscholen en Verenigingen van Eigenaren.⁶²

Procesvertegenwoordiging

In verreweg de meeste zaken werd de eisende partij vertegenwoordigd door een deurwaarder (93,7%). In de overige zaken werd de eiser bijgestaan door een advocaat (3,2%) of een andersoortige gemachtigde (3,2%). Een verklaring voor dit hoge percentage deurwaarders zou kunnen zijn dat de hierboven genoemde grote ondernemingen, zoals zorgverzekeraars, een vaste deurwaarder in de arm hebben genomen om de vorderingen in te dienen bij de kantonrechter. Steun daarvoor kan worden gevonden in de bevinding dat in een groot deel van de bestudeerde zaken sprake was van procesvertegenwoordiging door een selecte groep deurwaarders.

⁶² Een vergelijkbaar beeld komt overigens naar voren in Eshuis e.a. 2014, zie o.a. p. 41.

Afdoening zaken

Uit het dossieronderzoek blijkt dat binnen deze categorie in de meeste zaken uitspraak is gedaan bij verstek (83,6%), tegenover 13,0% na tegenspraak.⁶³ Een klein deel van de zaken is doorgehaald (3,3%). Het hoge percentage verstekzaken bij de kantonrechter zou kunnen worden verklaard door het feit dat een groot deel van de zaken routinematig is aangebracht door de ondernemingen wanneer rekeningen onbetaald zijn gebleven door hun klanten. Omdat betwisting van de vordering in veel gevallen niet zinvol lijkt – een enkele keer wordt er slechts bezwaar gemaakt tegen de hoogte van de vordering – kan het zijn dat gedaagde partijen niet de behoefte voelen om op te komen in de procedure of dat de drempel te hoog ligt.

Worden de vorderingen toe- of afgewezen?

De meeste vorderingen zijn geheel of gedeeltelijk toegewezen door de kantonrechter (99,2%). In totaal zijn er drie vorderingen geheel afgewezen (0,8%). Het gemiddelde toegewezen bedrag is 886 euro. Het laagst toegewezen bedrag is 20 en er zijn twee bedragen boven de 10.000 euro toegewezen (maximaal 14.680 euro).

Conclusie

Uit het bovenstaande rijst het beeld dat zaken in de categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' in de regel bij verstek worden toegewezen en zijn aangebracht door relatief grote ondernemingen die een (vaste) deurwaarder in de arm hebben genomen. Het gaat om relatief lage bedragen: deze ondernemingen willen kennelijk hun rekeningen betaald krijgen en vorderen (routinematig) nakoming in rechte, ongeacht de hoogte van het bedrag.

⁶³ Een vergelijkbaar beeld komt naar voren in Eshuis e.a. 2014, zie onder andere p. 41. Daar wordt een percentage van 20% tegenspraak genoemd; in dit onderzoek lag dat dus iets lager. Daarentegen is het percentage doorhalingen op landelijk niveau voor de periode 2009-2012 genoemd door Eshuis e.a. weer veel hoger dan gevonden voor dit onderzoek, namelijk 40% tegenover de genoemde 3,3% (p. 23). Eshuis e.a. merken overigens op dat het hoge verstekpercentage een karakteristiek is van de kantonzaken. Een en ander hangt ook samen met de veelal relatief lage vorderingen.

5. Conclusie

Dit onderzoek betreft de vraag in hoeverre slachtoffers van strafbare feiten gebruik maken van de kantonprocedure om hun schade te verhalen op de dader. Meer specifiek gaat het om de vraag of in de registratiecategorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' zich een relevante hoeveelheid zaken bevindt, nu niet is uitgesloten dat dit type zaak zich in substantiële mate in deze omvangrijke categorie bevindt, en de overige zaaks categorieën (waar de registratie van dit soort zaken overigens meer voor de hand ligt) vanwege hun omvang reeds doen vermoeden dat de kantonprocedure slechts in geringe mate wordt benut door slachtoffers van strafbare feiten.

Uit ons verkennende dossieronderzoek kan worden geconcludeerd dat het percentage relevante zaken binnen de categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' zeer laag is: het percentage relevante zaken ligt met een waarschijnlijkheid van 95 procent tussen de 0 en 0,26 procent. Bovendien was de eiser in die zaak een politieambtenaar en niet het 'stereotiepe' slachtoffer dat men zou verwachten (een burger of rechtspersoon). Uit dit onderzoek komt daarentegen het beeld naar voren dat het in de categorie 'Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht' vooral gaat om vorderingen van rechtspersonen (relatief grote ondernemingen) die in de regel bij verstek worden toegewezen en waarbij een deurwaarder optreedt. Het gaat daarbij om relatief lage bedragen, in de overgrote meerderheid consumentenschulden ter zake van duurovereenkomsten, dienstverlening en afbetaling (zoals abonnementsgelden, verbruikskosten en studie- en huurschulden).

In algemene zin kan men, nu het vermoeden gerechtvaardigd is dat er geen of weinig relevante zaken worden weggeschreven in de grote restcategorie, dus concluderen dat slachtoffers van strafbare feiten slechts in geringe mate gebruik maken van de procedure bij de kantonrechter. Dit geldt overigens ook voor de meer specifieke zaaks categorieën waarin men registratie inzake schadeverhaal na een strafbaar feit zou verwachten. De registraties over 2012 laten immers een totaal aantal van maximaal 1100 zaken zien.⁶⁴

Nader onderzoek naar de *omvang* van het gebruik van deze verhaalsroute door slachtoffers van strafbare feiten lijkt weinig zinvol. De vraag *waarom* deze route slechts in geringe mate wordt benut door de slachtoffers en of het opportuun is om schadeverhaal via de kantonrechter voor hen toegankelijker te maken, lijkt daarentegen wel relevant te zijn als onderwerp van eventueel vervolgonderzoek. Daarnaast zou men kunnen kijken wat de zaken kenmerkt die *wel* aan de kantonrechter zijn voorgelegd. Deze zaken zouden kunnen worden gezocht

⁶⁴ Zie tabel 1.

binnen de meer voor de hand liggende registratiecategorieën: 'in het verkeer', 'zaaksbeschadiging overige', 'letsel overige' en 'diefstal/fraude'.

Summary

This research concerns the question to what extent victims of a criminal offence explore the possibility of filing a civil claim for damages before the *kantonrechter* (judge of a cantonal court who is competent to deal with claims limited to a maximum of € 25,000). This research can be considered as a continuation of previous studies of Schrama and Geurts (2012), in which the possibility of civil litigation as a means for Dutch crime victims to receive compensation for their sustained damage is explored, and Van Dongen et al. (2013), in which the experiences of victims in claiming their damages are reported. The role of the victim in criminal proceedings has been a topic for discussion during the last decades. The involvement of victims in criminal proceedings has been significantly improved by gradually implementing regulations aimed at expanding the rights of victims in criminal proceedings. Thus, it is relevant to explore the role of civil law in this process.

This research is of an *explorative* nature. Before conducting this research, it was expected that victims of a criminal offence rarely consider the possibility of civil litigation at the *kantongerecht* [*cantonal court*] to claim their damages. This assumption is supported by the low numbers that are registered in the expected categories ('*diefstal/fraude*' [*theft/fraud*'], '*in het verkeer*' [*traffic*'], '*letsel overige*' [*injury, remaining*'] en '*zaaksbeschadiging overige*' [*damage, remaining*']). In contrast, the remaining category of '*Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht*' [*law of obligations, remaining*'] contains a large number of registrations: 70,000 per year. A substantial part of these cases may concern civil claims of damages suffered as a result of crime. To gain better insight into the kind of cases that are included in this remaining category, file research is conducted. The research question is formulated as follows: What percentage of *kantongerecht*-cases that are registered in the category '*Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht*' after 1 July 2011 is estimated to concern a civil claim for damages as a result of a criminal offence?

To be able to answer this research question, a file research is conducted examining 392 files that are registered in the category '*Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht*' of the *kantongerechten* in Rotterdam (n=195), Dordrecht (n=100) and Zutphen (n=97). Because of the assumption that there would be only a few cases concerning a claim for damages as a result of a criminal offence in this remaining category and the sample size of n=400, it was decided to concentrate the file research on three *kantongerechten* in order to maximize the chance of finding a civil claim for damages as a result of a criminal offence. In addition, the *kantongerechten* of both Rotterdam and Dordrecht are characterized as courts that register cases more consistently as compared to other cantonal courts.

Only 1 out of 392 files did concern a civil claim for damages as a result of a criminal offence. Thus, the answer to the research question is 0.26% (1:392 files). It must be noted that this case is atypical in the sense that it concerned a police officer who suffered damages while exercising his official duties and has to bring a civil damages action against the perpetrator in accordance with policy guidelines.

In addition, this study gives a general overview on the type of cases that are included in the category '*Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht*'. Most cases are based on monetary claims of legal entities originating from various contracts: health insurance (20.4%), telephone contracts (16.5%), drinking-water (15.0%) and digital television, internet and telephone services (14.5%). In almost all cases the plaintiff is legally represented by a bailiff (93.7%). In the vast majority of cases the judgment is delivered in default of appearance (83.6%). In 99.2% of the cases the claims are completely upheld. It can be concluded that the remaining category '*Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht*' includes cases that concern monetary claims of relatively large legal entities whose claims are upheld in the majority of the cases and the judgments are delivered in default of appearance. It is likely that these large legal entities enter into a contract with one bailiff's office that will deal with all their future cases.

It can be concluded that victims of a criminal offence modestly use the possibility of filing a civil claim before the *kantongerecht* to receive compensation for their damages, which makes further file research into this topic practically meaningless. The answer to the central question is that, with a probability of 95%, the percentage of relevant cases in the category '*Verbintenissenrecht, overige verbintenissenrecht*' lies within the range of 0 and 26 percent. However, further research could focus on the question why victims of a criminal offence rarely consider the possibility of civil litigation at the *kantongerecht* to claim their damages.

Literatuur

Aa, van der & Groenhuijsen 2012

S. van der Aa & M.S. Groenhuijsen, 'Slachtofferrechten in het strafproces: drie stappen naar voren en een stapje terug?', *Ars Aequi* 2012, p. 603-611.

Baas e.a. 2010

R. Baas, L. de Groot-van Leeuwen & M. Laemers, 'Rechtspreken: samen of alleen'. Research Memoranda, nr. 5-2010, Den Haag, Raad voor de rechtspraak 2010.

Bakker 2014

F.C. Bakker, *Notitie ten behoeve van het rondetafelgesprek van de Vaste Kamercommissie inzake de wenselijkheid van de invoering van een twee fasen proces*, 27 februari 2014.

Brinke, ten e.a. 2014

M.E. ten Brinke, S. Habets & C.J. Noordam, 'Iets nieuws onder de zon? Het nieuwe ontvankelijkheidscriterium in de praktijk', *TREMA* 2014, [in afwachting van publicatie].

Candido e.a. 2013

J. Candido, M. Hoendervoogt, P. van Dam & M. Gest, *Slachtoffer en de rechtspraak, Handleiding voor de strafrechtspraak*, Den Haag, LOVS 2013.

Dongen, van e.a. 2013

J.D.M. van Dongen, M.R. Hebly & S.D. Lindenbergh, 'Je hebt geluk als je van een pauw mag plukken', *Ervaringen van slachtoffers van strafbare feiten met het verhalen van hun schade*, Den Haag, WODC 2013.

Dongen, van e.a. 2014

J.D.M. van Dongen, M.R. Hebly & S.D. Lindenbergh, 'Schadeverhaal na misdrijven: ervaringen van slachtoffers', *TvP* 2014-1, p. 1-7.

Dyson 2013

Matthew Dyson, 'Tort and Crime', University of Cambridge, Faculty of Law *Research Paper*, no. 48/2013.

Emster, van den 2012

E. van den Emster, *Proef met opsplitsen strafproces*, Rechtspraak.nl, <http://www.rechtspraak.nl/Actualiteiten/Nieuws/Pages/Rechtspraaklegtomgangmetslachtoffervanmisdrijfvast.aspx>

Eshuis & Paulides 2002

R.J.J. Eshuis & G. Paulides, *Van rechtbank naar kanton: Evaluatie van de competentiegrensverhoging voor civiele handelszaken in 1999*, Den Haag, Boom Juridische uitgevers 2002, Onderzoek en beleid 203.

Eshuis e.a. 2014

R.J.J. Eshuis, S.J.P.J. Dalm & P.O. de Jong, *Evaluatie Competentieverhoging 2011. Rapportage voormeting*, Den Haag, WODC 2014.

Flight 2012

S. Flight, *Evaluatie Eenduidige Landelijke Afspraken*, Amsterdam, DSP-groep 2012.

Gijselaar & Meijer 2014

E. Gijselaar & S. Meijer, 'Conservatoir beslag ten behoeve van het slachtoffer', *DD* 2014/16, afl. 3, p. 180-198.

Groenhuijsen & Kwakman 2002

M.S. Groenhuijsen & N.M. Kwakman, 'Het slachtoffer in het vooronderzoek', in: M.S. Groenhuijsen & G. Knigge, *Dwangmiddelen en rechtsmiddelen*. Derde Interimrapport, Deventer, Kluwer 2002, p. 773-971.

Hartog Jager, den 2012

W.H.B. den Hartog Jager, *Procederen met of zonder procesvertegenwoordiger en andere aspecten van procesvertegenwoordiging: de stand van zaken in 2012*, Deventer, Kluwer 2012.

Hol & Stolker

A.M. Hol & C.J.C. Stolker, *Over de grenzen van strafrecht en burgerlijk recht*, Deventer, Kluwer 1995.

Leiden, van & Ferweda 2008

Ilse van Leiden & Henk Ferweda, *Bont en Blauw*, Den Haag, WODC/Bureau Beke 2008.

Ministerie van Veiligheid en Justitie 2013

Ministerie van Veiligheid en Justitie, *Recht doen aan slachtoffers*, Visiedocument 22 februari 2013.

Ministerie van Veiligheid en Justitie 2014

Wetsontwerp Wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces en wijziging van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter uitbreiding van de mogelijkheid van uitkering aan nabestaande (voorontwerp)

Schrama & Geurts 2012

W.M. Schrama & T. Geurts, *Civiel schadeverhaal door slachtoffers van strafbare feiten. De rol van de civiele procedure: gebruik, knelpunten en oplossingsrichtingen*, Den Haag: WODC 2012.

Parlementaire stukken en wet- en regelgeving

Kamerstukken II 2005/2006, 30 143, nr. 7 (Verslag)

Kamerstukken II 2005/2006, 30 143, nr. 8 (Nota nav. verslag)

Kamerstukken II 2008/2009, 30 143, nr. 28

Kamerstukken II 2012/2013, 33 552, nr. 2 (Brief van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie)

Kamerstukken II 2012/13, 28 684, nr. 367 (Brief van de minister bij de aanbieding van de evaluatie Eenduidige Landelijke Afspraken. Naleving door politie en openbaar ministerie)

Wet van 23 december 1992, *Stb.* 1993, 29, tot aanvulling van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering, de Wet voorlopige regeling schadefonds geweldsmisdrijven en andere wetten met voorzieningen ten behoeve van slachtoffers van strafbare feiten

Wet van 17 december 2009, *Stb.* 2010, 1, tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces.

Kaderbesluit van de Raad van 15 maart 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure (2001/220/JBZ), *PbEU* 2001, L 82/1.

Richtlijn 2012/29/EU van het Europese Parlement en de Raad tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten van 25 oktober 2012, *PbEU* 2012, L 315/57.

Kamerstukken II 2012/13, 28 684, nr. 367 (Brief van de minister bij de aanbieding van de evaluatie Eenduidige Landelijke Afspraken. Naleving door politie en openbaar ministerie)

Kamerstukken II 2012/2013, 33 552, nr. 2 (Brief van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie)

Conceptwetsvoorstel van 5 oktober 2013 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces en wijziging van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter uitbreiding van de mogelijkheid van uitkering aan nabestaande. Te downloaden via: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/10/05/wetsvoorstel-wetboek-van-strafvordering-ter-aanvulling-van-het-spreekrecht.html> (geraadpleegd op 8 mei 2014).

Wetgeving en Koninklijke Besluiten

Wet van 23 december 1992, *Stb.* 1993, 29, tot aanvulling van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering, de Wet voorlopige regeling schadefonds geweldsmisdrijven en andere wetten met voorzieningen ten behoeve van slachtoffers van strafbare feiten

Wet van 17 december 2009, *Stb.* 2010, 1, tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces.

Wet van 17 december 2009, *Stb.* 2010, 1, tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces.

Besluit van 24 juli 2010, houdende vaststelling van het Uitvoeringsbesluit voorschot schadevergoedingsmaatregel, *Stb.* 2010, 311.

Evaluatiewet modernisering rechterlijke organisatie, *Stb.* 2011, 255.

Wet van 12 juli 2012 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter uitbreiding van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces, *Stb.* 345.

Wet van 26 juni 2013 tot aanpassing van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Uitvoeringswet Internationaal Strafhof in verband met de introductie van de mogelijkheid conservatoir beslag te leggen op het vermogen van de verdachte ten behoeve van het slachtoffer, *Stb.* 2013, 278,

Bijlage 1: Samenstelling van de begeleidingscommissie

Voorzitter

Prof. mr. L.T. Visscher

Erasmus Universiteit Rotterdam

Leden

Drs. A. ten Boom
Documentatie

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Centrum

Dr. R.J.J. Eshuis
Documentatie

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Centrum/RWI

Mr. drs. T. Van den Hoogen-Saleh

Ministerie van Veiligheid en Justitie/DSP

Mr. A.H. Sas

Slachtofferhulp Nederland

Bijlage 2: Zaaksbeschrijving relevante zaak

Casus

De casus is als volgt: twee surveillerende politieambtenaren treffen op straat de gedaagde aan die in kennelijke staat van dronkenschap verkeert; zij spreken de gedaagde aan. De gedaagde reageert verbaal agressief, maar kiest er vervolgens voor om naar zijn hoger gelegen portiekwoning te gaan. De politieambtenaren gaan de gedaagde achterna en spreken hem in de deuropening van zijn woning opnieuw aan. Het gesprek escaleert, mede doordat de echtgenote van de gedaagde zich er mee bemoeit, en de politieambtenaren besluiten de gedaagde (inmiddels verdachte) aan te houden wegens openbare dronkenschap en belediging. De gedaagde/verdachte verzet zich hevig en werkt een van de agenten tegen de grond waardoor deze letsel oploopt. De tweede agent loopt geen verwondingen op. Uiteindelijk weten de agenten de man aan te houden en wordt deze naar het politiebureau gebracht. De gedaagde/verdachte wordt vervolgd – en veroordeeld – ter zake van mishandeling en verzet bij aanhouding.

Wat vooraf ging: de strafrechtelijke procedure

In deze zaak is eerst geprobeerd via de strafrechtelijke route de schade te verhalen. Het strafbare feit waarop de schadevergoedingsvordering betrekking heeft, behoort tot de categorie geweldsmisdrijven. De dader is door de strafrechter namelijk veroordeeld voor wederspanning (art. 181 Sr) en mishandeling van een ambtenaar gedurende de uitoefening van zijn bediening (art. 300 Sr jo 304 lid 2° Sr). De materiële schade betreft lichamelijk letsel (een gekneusde neus, enkele blauwe plekken en wat schaafwonden). In de strafrechtelijke procedure hebben beide politieambtenaren zich als benadeelde partij gevoegd. De eiser, die geen lichamelijk letsel heeft opgelopen, heeft zich gevoegd ter zake van materiële én immateriële schade. Zijn collega, die wel gewond is geraakt vordert enkel materiële schade; diens schadevordering bedraagt 600 euro en wordt in de strafprocedure volledig toegewezen. Ook eiser krijgt de door hem gevorderde materiële schade toegewezen door de strafrechter, waaruit deze materiële schade bestaat en om welk bedrag het gaat wordt niet vermeld in het civiele dossier. Wat betreft de immateriële schade wordt de vordering van eiser door de strafrechter echter niet-ontvankelijk verklaard. De reden hiervoor staat evenmin in het civiele dossier. Eiser zoekt voor dit deel van de vordering, betrekking hebbende op immateriële schade, schadeverhaal via de kantonrechter.

Gevorderd bedrag

De door eiser bij de kantonrechter ingediende vordering ter zake van immateriële schade beloopt 375 euro. Deze schade heeft betrekking op de pijn

en het leed welke eiser heeft ondervonden als gevolg van het ondergaan van het strafbaar feit.

Kenmerken van procespartijen en de procedure

De vordering tot schadevergoeding is ingediend door een natuurlijk persoon naar aanleiding van een strafbaar feit dat hij heeft ondergaan in de rechtmatige uitoefening van zijn beroep als politieambtenaar. De schade waarvoor vergoeding wordt gevorderd, vloeide voort uit het verzet tegen aanhouding van de gedaagde – destijds verdachte – door de eiser en zijn collega vanwege openbare dronkenschap.

De gedaagde – als dader veroordeeld in een strafrechtelijke procedure – is tevens een natuurlijk persoon. De eiser heeft gebruik gemaakt van de rechtsbijstand van een advocaat. De rechtsverhouding tussen eiser en gedaagde kan worden getypeerd als een horizontale: een burger tegenover een andere burger. Deze rechtsverhouding is echter wel een typische, omdat het strafbare feit tegen de eiser werd begaan tijdens diens rechtmatige uitoefening van zijn beroep.

Toewijzing schadevergoeding

In de kantonprocedure is de gedaagde niet verschenen. De vordering is daarom bij verstek voor het gevorderde bedrag – 375 euro – toegewezen.

Bijlage 3: Variabelenlijst

	Variabele	Toegestane waarden	Label	Opmerking
1	Naam onderzoeker	1	Charlene Loeve	
		2	Lisa Orvini	
		3	Marnix Hebly	
		4	Renée Kool	
		5	Daan van Uhm	
		6	Ivo Giesen	
2	Zaaknummer	Hele cijfers		
3	LJN	Tekst en Cijfers		Geen spaties, komma's etc.
4	Gerecht	1	Rotterdam	
		2	Dordrecht	
		3	Zutphen	
5	Treffer schadeverhaal	0	Nee	
		1	Ja	
6	Niet-treffer schadeverhaal	1	Arbeidsrecht	Indien nee, bij variabele 5.
		2	Huurrecht	
		3	Schulden	
		4	Overig, namelijk	
7	Niet-treffer overig	Tekst		
8	Soort procedure	1	Bodemprocedure	
		2	Kort geding	
9	Verstek	0	Nee	
		1	Ja	
10	Gemachtigde	1	In eigen persoon	
		2	Advocaat	
		3	Deurwaarder	

		4	Overig	
		9	Onbekend	
11	Toevoeging	0	Nee	
		1	Ja	
		9	Onbekend	
12	Eén eiser	0	Nee	
		1	Ja	
13	Type persoon eiser	1	Natuurlijk persoon	
		2	Rechtspersoon	
		3	Gesubrogeerde verzekeraar	
		4	Overig	
		9	Onbekend	
14	Bekende dader	0	Nee	
		1	Ja	
		9	Onbekend	
15	Eén gedaagde	0	Nee	
		1	Ja	
16	Type persoon gedaagde	1	Natuurlijk persoon	
		2	Rechtspersoon	
		3	Verzekeraar	
		4	Overig	
		9	Onbekend	
17	Dader minderjarig	0	Nee	Dader <18 ten tijde van strafbare feit
		1	Ja	
		9	Onbekend	
18	Rechtsverhouding	Tekst		
19	Welk strafbaar feit	1	Geweld (moord, doodslag, mishandeling etc.).	
		2	Vermogen (diefstal, vernieling)	
		3	Verkeer	
		4	Overig	

		9	Onbekend	
20	Aangifte	0	Nee	
		1	Ja	
		9	Onbekend	
21	Strafrechtelijk proces	0	Nee	
		1	Ja	
		9	Onbekend	
22	Veroordeling in strafrechtelijk proces	0	Nee	N.v.t. als er geen strafprocedure is geweest
		1	Ja	
		2	Procedure loopt nog	
		8	N.v.t.	
		9	Onbekend	
23	Gevoegd in strafrechtelijk proces	0	Nee	Voor dezelfde schade
		1	Ja	
		8	N.v.t.	
		9	Onbekend	
24	Ontvankelijk in strafrecht	0	Nee	
		1	Ja	
		8	N.v.t.	
		9	Onbekend	
25	Schadevergoeding in strafrecht	0	Nee	
		1	Ja, geheel	
		2	Ja, gedeeltelijk	
		8	N.v.t.	
		9	Onbekend	
26	Uitkering uit andere bron	0	Nee	
		1	Schadefonds geweldsmisdrijven	
		2	Verzekering	

		3	Waarborgfonds
		4	Wegverkeer
		5	Kort geding
		6	Overig
		9	Onbekend
27	Vordering zaakschade	0	Nee
		1	Ja
		9	Onbekend
28	Vordering letselschade	0	Nee
		1	Ja
		9	Onbekend
29	Vordering immateriële schade	0	Nee
		1	Ja
		9	Onbekend
30	Vordering combinatie van schade	0	Nee
		1	Ja
		9	Onbekend
31	Welke combinatie van schade	Tekst	Indien ja, bij variabele 30.
32	Hoogte gevorderde schadevergoeding voor zaakschade	Hele cijfers	
33	Andere opties schadevergoeding zaakschade	1 2 9	Nog op te maken bij staat Geen geldbedrag Onbekend
34	Hoogte gevorderde schadevergoeding voor letselschade	Hele cijfers	
35	Andere opties schadevergoeding letselschade	1 2 9	Nog op te maken bij staat Geen geldbedrag Onbekend
36	Hoogte gevorderde schadevergoeding	Hele cijfers	

immateriële schade			
37	Andere opties	1	Nog op te maken bij staat
	schadevergoeding	2	
	immateriële schade	9	Geen geldbedrag Onbekend
38	Wijze van afdoening	1	Royement
		2	Eindvonnis
39	Doorlooptijd in maanden	Hele cijfers	
40	Externe deskundigen	0	Nee
		1	Ja
41	Hoeveel externe deskundigen	Hele cijfers	Indien ja, bij variabele 40.
42	Vordering toegewezen	0	Nee
		1	Ja, geheel
		2	Ja, gedeeltelijk
		8	N.v.t.
43	Vordering zaakschade toegewezen	0	Nee
		1	Ja, geheel
		2	Ja, gedeeltelijk
		8	N.v.t.
44	Vordering letselschade toegewezen	0	Nee
		1	Ja, geheel
		2	Ja, gedeeltelijk
		8	N.v.t.
45	Vordering immateriële schade toegewezen	0	Nee
		1	Ja, geheel
		2	Ja, gedeeltelijk
		8	N.v.t.
46	Vordering uitvoerbaar bij voorraad verklaard	0	Nee
		1	Ja, geheel
		2	Ja, gedeeltelijk

		8	N.v.t.	
47	Totaal toegewezen bedrag	Hele cijfers		Exclusief (proces) kostenveroordelingen
48	Toegewezen bedrag zaakschade	Hele cijfers		
49	Toegewezen bedrag letselschade	Hele cijfers		
50	Toegewezen bedrag immateriële schade	Hele cijfers		
51	Proceskostenveroordeling	0	Nee	
		1	Ja	
52	Hoogte proceskostenveroordeling	Hele cijfers		Indien ja, bij variabele 51.
Reden afwijzing				
53	Aansprakelijkheid kan niet worden vastgesteld	0	Nee, niet de reden voor afwijzing	
		1	Ja, wel de reden voor afwijzing	
54	Schade kan nog niet worden vastgesteld (toekomstige schade)	0	Nee, niet de reden voor afwijzing	
		1	Ja, wel de reden voor afwijzing	
55	Schade kan niet worden bewezen	0	Nee, niet de reden voor afwijzing	
		1	Ja, wel de reden voor afwijzing	
56	Causaal verband tussen schade en strafbaar feit kan niet worden aangetoond	0	Nee, niet de reden voor afwijzing	
		1	Ja, wel de reden voor afwijzing	
57	Eigen schuld eiser (geheel of deels)	0	Nee, niet de reden voor afwijzing	
		1	Ja, wel de reden voor afwijzing	
58	Bewijsopdracht/deskundigenbericht	0	Nee, niet de reden voor afwijzing	
		1	Ja, wel de reden voor afwijzing	
59	Verkeerde gedaagde gedagvaard	0	Nee, niet de reden voor afwijzing	
		1	Ja, wel de reden voor afwijzing	
60	Verjaring van de vordering tot schadevergoeding	0	Nee, niet de reden voor afwijzing	
		1	Ja, wel de reden voor afwijzing	
61	Noodweer of andere	0	Nee, niet de reden voor afwijzing	

	schulduitsluitingsgrond	1	Ja, wel de reden voor afwijzing
62	BTW per abuis gevorderd	0	Nee, niet de reden voor afwijzing
		1	Ja, wel de reden voor afwijzing
63	Eiser niet-ontvankelijk	0	Nee, niet de reden voor afwijzing
		1	Ja, wel de reden voor afwijzing
64	Overige redenen voor afwijzing	Tekst	
65	Aandeel schuld eiser (eigen schuld)	Hele cijfers	Percentage eigen schuld
66	Bijzonderheden	Tekst	

Bijlage 4: Overzicht categorieën bij zaaksregistratie

Categorieën binnen het eerste niveau 'dagvaardingen inzake':

Nr. tweede niveau	Nr. derde niveau	Nr. vierde niveau
5 zakelijke rechten	3 beperkte rechten 99 overige zakelijke rechten	4 appartementsrechten 99 overige beperkte rechten
6 verbintenissenrecht	1 onrechtmatige daad	1 in het verkeer 2 zaaksbeschadiging overige 3 letsel overige 4 diefstal/fraude 5 aansprakelijkheid voor personen of zaken 6 produktaansprakelijkheid 7 misleidende reclame 8 pre-contractuele fase 9 publikatie 10 verblijf/gebr. onroerende zaak (krakers) 11 overheid strafrechtelijk 12 overheid fiscaal 13 overheid vergunningen 14 overheid vreemdelingen 15 overheid subsidies 16 overheid (vaar)wegbeheer 17 overheid milieu 20 overheid overige 99 overige onrechtmatige daad
	2 verbint. uit ander bron dan od of ovkmst	1 zaakwaarneming 2 onverschuldigde betaling 3 ongerechtvaardigde verrijking 4 dwaling 99 overige verbint. uit ander bron dan od of overeenkomst
	3 niet bijzondere overeenkomst 4 arbitrage/bindend advies 99 overige verbintenissenrecht	
7 bijzondere overeenkomst	1 koop en ruil	1 consumentenkoop 2 koop onroerende zaak 3 koop anderszins 4 ruil
	2 opdracht	1 verrichten diensten/werkzaamheden 2 lastgeving (verrichten rechtshandelingen) 3 bemiddeling 4 agentuurovereenkomst 99 overige opdrachten
	3 overeenkomst geneeskundige behandeling	1 beroepsaansprakelijkheid medicus 99 overige overeenkomst geneeskundige behand.
	4 reisovereenkomst 5 uitgave-overeenkomst	

	6 bewaarneming 7 borgtocht 8 koop op afbetaling 9 huurkoop	
	10 huurrecht	1 vordering inzake woonruimte 2 achterstallige huur 3 woonruimte ontbinding/ontruiming 4 woonruimte/herstel goede staat 5 vordering inzake bedrijfsruimte 6 bedrijfsruimte ontbinding/ontruiming 7 bedrijfsruimte, herstel goede staat 8 bedrijfsruimte, alleen achterst. huur 9 vordering huurder onderhoud/herstel 10 huur roerende zaken 11 afrekening servicekosten 13 ex art. 7:262 BW 99 overige huurrecht
	11 arbeidsrecht	1 vordering wedertewerkstelling 2 nietig/onrechtmatig ontslag 3 kennelijk onredelijk ontslag 4 loonvordering (met of zonder ontslag) 5 loonvord. bij betwiste ziekte WULBZ/ZW 6 concurrentiebeding 7 bedrijfsongeval 8 vordering ex WOR 9 (collectieve) staking 10 vordering ex CAO 11 inschaling/functiewaardering 12 loonvord. ex CAO beroepsgoederenvervoer 13 uitleg arbeidsovk (verklaring voor recht) 14 uitzendovereenkomst 15 aanpassing arbeidsduur 99 overige arbeidsrecht
	12 aanneming van werk/bouwrecht 13 maatschap / v.o.f. 14 schenking 15 bruikleen	
	16 verbruikleen (geldlening)	1 Wet op consumentenkrediet 2 rekening-courant overeenkomst 99 overige verbruikleen (geldlening)
	17 dading	
	18 pachtrecht	1 schriftelijke vastlegging 2 alleen achterstallige pacht 3 ontbinding/ontruiming 4 onderhoud/reparaties 5 pachtoverneming 6 alleen schadevergoeding 99 overige pachtrecht
	99 overige bijzondere overeenkomst	
8 verkeersmiddelen en vervoer	1 vervoersrecht algemeen 4 goederenvervoer 5 personenvervoer 99 overige verkeersmiddelen en vervoer	1 wegvervoer 99 overige goederenvervoer 1 openbaar vervoer 99 overige personenvervoer
9 intellectuele	1 auteursrecht	

eigendom	7 handelsnaam 99 overige intellectuele eigendom	
10 verzekeringsrecht	1 dekking 99 overige verzekeringsrecht	
11 procesrecht 22 erfrecht 99 overige dagvaarding inzake		